

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

2|2022

Lammas & vuohi

Jätteestä raaka-aineeksi
Vältä kivennäisvaje
Lammasrodut Virossa

Villanka

Villat meille – langat teille!

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme ottaneet jo 70 vuoden ajan vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampilankaa. Tuo villat meille omaeräkehuuseen (väh. 20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Ostamme laadukasta villaa!

Villan ostohinnan merkittäväällä korotuksella turvaamme laadukkaan villan saannin, tuemme lampurien työtä ja lisäämme maaseudun elinvoimaa.

Suomenlammas valkea, musta ja ruskea sekä kainuunharmaa
1. laatu 4.00 eur / villakilo, 2. laatu 2.50 eur / villakilo

**Kysy tuottajasopimuksesta ja tuottajahinnoista:
villanosto@pirtinkehraamo.fi**

Olethan yhteydessä meihin etukäteen isompia villaeriä tuodessasi: puh. 010 617 3030
tai kehraamo@pirtinkehraamo.fi

**Tutustu
tuotteisiin
myös verkko-
kaupassamme:**

www.pirtinkehraamo.fi
[/verkkokauppa](http://verkkokauppa)

Pirtin Kehräämö

Villatarinoita voit seurata
myös Facebookissa sekä Instagramissa!

Tehtaanmyymälä ma–pe 8–16, Kehräämöntie 2, 51520 Hirola (Mikkeli) 010 617 3030

Päätoimittajalta

Mustat pilvet Euroopan yllä

TORSTAINA 24. HELMIKUUTA Venäjä aloitti hyökkäyksen Ukrainaan, ja sota Euroopassa oli totta. Järkytys oli valtava, vaikka ennusmerkkejä oli toki nähty. Halu uskoa toisenlaiseen ratkaisuun oli kuitenkin ollut suuri. Tätä kirjoittaessa sota jatkuu edelleen, ja sen jäljet ovat olleet kammatavia. Valitettavasti kuitenkin vain murto-osa niistä on toistaiseksi nähty, sillä Venäjä on juuri aloittanut suurhyökkäyksen Itä-Ukrainassa.

Sota on karulla tavalla tuonut konkreettisesti näkyviin myös sen, kuinka valtavan riippuvainen koko maailma on edelleen fossiilisista polttoaineista. Euroopan rimpulu irti venäläisistä raaka-aineista näyttää epätoivoiselta. Polttoaineiden ja lannoitteiden hinnat ovat pilvissä, mikä iskee kovaa suomalaisenkin viljelijään. Nyt ei kuitenkaan olisi oikea aika jättää peltoja kylvämättä, sillä sota tulee väistämättä vaikuttamaan ruoan saatavuuteen ja hintaan koko maailmassa. Ukraina on maailman viidenneksi suurin vehnän ja kolmanneksi suurin maissin viejä. Sota paitsi hankaloittaa radikaalisti viljelyä Ukrainassa, se myös estää toimintuksia muualle maailmaan. Nälänhätä uhkaa erityisesti Pohjois-Afrikkaa. Kotimaisen tuotannon turvaamiseksi Suomen hallitus päätti maaliskuussa 300 miljoonan euron tukipaketista maataloudelle. Oman ruoantuotannon merkitys huoltovarmuuteen on onneksi palannut taas ihmisten tajuntaan.

Synkistä uutiskuvista huolimatta aurinkoisia laidunpäiviä maailman parhaiden huoltovarmuuseläinten palvelijoille!

Marjo Simpanen

LAMMAS & VUOHI NRO 3/2022
Ilmestyy 24.6.2022 • Aineistopäivä 20.5.2022
Teema: Jalostus

Tässä numerossa

- 4 MTK:n edunvalvontapalsta
- 5-6 Tuoretta satoa
- 7 Poikkeuksen pakina
- 7 Vuoden 2022 jalostuslampolat
- 8-9 Nettikatras käyttöön:
Punnitusten tallentaminen ja siirtoilmoitus

TEEMANA VASTUULLINEN TUOTANTO

- 10 Pääkirjoitus:
Kohti kestävämpää lammastaloutta
- 11 Vastuullisuudesta kasvaa ja kannattavuutta -hanke
- 12-13 Lammastuotannosta tiedotusvälineille
- 14-15 Jätevillan vaihtoehtoisia hyödyntämistapoja kartoitetaan
- 16-17 Honkajoella sivuvirroista syntyy uusia raaka-aineita
- 18-19 Uusia rekisteröintivaatimuksia
- 20 Eväitä taloushaasteisiin
- 21-23 Nahkojen muokkaus taljoiksi

- 24 Aidan toiselta puolen
- 25 Sairaudet synnissä – näytteistä nähtyä:
Niveltulehdukset
- 26-27 Eläinlääkärit: Kalkkia, jodia seleeniä – mitä lammas tarvitsee?
- 28-29 Pro gradu: Hög parasitbörda minskade lammens vikt
- 30-31 Lammasrodut Virossa
- 32 Laitumelta lautaselle:
Turkkilainen kyljypata

KANNESSA

Ahvenanmaanlampaista
 Östra Långskärin luonnonsuojelu-
 alueella Ahvenanmaalla.

Kuva: Tommi Pohjakallio

Kustantaja
 Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilauhinta
 79 €/vuosikerta (5 numeroa),
 sis. SLY:n jäsenyyden
 Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat
 marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
 ISSN 0785-7276

Päätoimittaja

Marjo Simpanen
 puh. 044 973 7000
 marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri

Anna Kujala
 Puh. 040 520 5436
 lammastehti@gmail.com

Ilmoitusmyynti

Eila Pennanen
 puh. 044 236 9902
 ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 2/2022

Kaie Ahlskog, Milla Alanco-Ollqvist,
 Johanna Hellström, Sari Heltelä,
 Janne Jokela, Silja Jokiniemi,
 Teija Kokkonen, Miia Kontturi,
 Anna Kujala, Eeva Mustonen,
 Päivi Nietosvaara, Josefin Norrback,
 Pia Parikka, Eila Pennanen,
 Inga Pesonen, Tommi Pohjakallio,
 Mikko Poikkeus, Rein Raudvere,
 Eero Rautiainen, Johanna Rautiainen,
 Marianne Reinikka, Tiina Rissanen,
 Annika Ruohonen, Janina Sivonen,
 Marjo Simpanen, Marjaana Spets,
 Terhi Torikka

Huoltovarmuuseläin arvossa arvaamattomassa

Eräs helmikuinen aamu keväällä 2022 muutti kaiken. Venäjä oli aloittanut hyökkäyksensä Ukrainaan, eikä sen jälkeen mikään ole ollut enää ennallaan.

Tärkeintä juuri nyt on helpottaa inhimillistä hätää taistelualueilla ja saada rauha palaamaan. Samalla meidän tulee varautua kaikkeen, ja varmistaa selviytymisemme muuttuvassa maailmassa. Keskustelu ruoan riittävydestä on muuttunut kirjaimellisesti sanasta lihaksi, ja koskettaa meistä jokaista.

Huoltovarmuus keskiössä

Lampurit ovat puhuneet lampaasta mielellään huoltovarmuuseläimenä – kykeneehän lammas tuottamaan niin lihaa, maitoa kuin lämmittävää villaakin ihmisruoaksi kelpaamattomasta nurmirehusta. Kustannusnousun tiimellyksessä märehittäjä, joka ei välttämättä tarvitse kalliita väkirehujä selvittääkseen, onkin noussut viljattomaan rehustukseen kohtuullisen hyvin sopeutuvan suomenkarjan ohella arvoon arvaamattomaan.

Jokaisen tilan on nyt itse harkittava askeleensa muuttuneessa tilanteessa. Kannattaako viljaa kylvää kustannusten noustua? Ja kannattaako viljasatoa syöttää lampaalle, ja onko se edes moraalisesti oikein, jos viljasta on maailmalla pulaa?

Riskit mietittyttävät kassakriisin keskellä

Juuri nyt katseet on suunnattu niin hallinnon kuin kaupankin suuntaan maatilojen riittävän rahoituksen varmistamiseksi. Kustannusten nousuvauhti hakee vertaistaan ja maatilojen – myös lammas- ja vuohitilo-

jen – kassat ammottavat tyhjiyttään. Lisärahoitusta on nyt saatava niin markkinoilta kuin yhteiskunnankin taholta.

Sääriski jää viimekädessä aina viljelijän kannettavaksi. Nyt on toivottava kädet kyytäjä närpäitä myöden ristissä, että säiden haltija suosisi maanviljelyä tänä kesänä. Moni tila lataa viimeiset panoksensa tämän kevään kylvöihin, ja elää tai kaatuu kesän sadon myötä.

Resilienssin eli pitkäjänteisen tuotannon näkökulmasta maatilojen ei olisi järkevää ottaa kokoaan suurempia riskejä kevään kylvöissä. Moni maatila on nyt kuitenkin selkä seinää vasten, eikä käytännössä voi valita minkälaisen riskin ottaa. Monella meistä kato vei viime ja edellisen-

kin kesän viljat. Rahat ovat huvenneet katoavuoden jälkimainingeissa ostorehuihin, ja siemenhankinnat tehdään useimmiten käytännössä lainarahalla – lannoite- ja polttoainehankinnoista puhumattakaan.

Laadukas karkearehu kannattavuuden A ja O

Ne meistä kylvävät, jotka voivat. Nurmi kasvaa kaikesta huolimatta, ja laitumilla on lampaalle syötävää tänäkin kesänä. Mikäli väkirehun hinta säilyy hyvin korkealla, voi olla tilatasolla järkevää ruokkia lampaat karitsabaarivaiheen jälkeen lähes pelkällä karkearehulla ja kivennäisellä, ja tinkiä samalla hieman teuraspainoista.

Varmaa on, että laadukkaaseen ja sulavaan karkearehuun kannattaa panostaa tulevana kesänä aivan erityisesti. Tällä varmistamme lampaanlihan ja villan riittävyyden tulevana talvena. Huoltovarmuuseläin voi nousta vielä arvoon arvaamattomaan.

Pia Parikka

puheenjohtaja,
MTK Lammaskeskusto

SLY:n hallituksen märepalat

- **Hankkeet:**
 - Lampaanlihan tuotantoketjun kehittämissanke
 - Luken puunkuorihanke liitännäispartnerina (jos hanke toteutuu?)
 - Fideran projekti odottaa lisärahoitusta
- **Eläinpalkkiot uudelle ohjelmakaudelle. Suomen linjaukset tarvitaan huhtikuun alkuun mennessä.**

• **Ukrainan sodan aiheuttama kustannusten nousu aiheuttaa suuria paineita koko maataloudelle, toivotaan että saadaan hyvä tukiratkaisu uudelle ohjelmakaudelle.**

• **SLY mukana MTK:n lammaskeskuston kanssa yhteistyössä työstämässä mahdollisimman hyvää ratkaisua koko Suomen lammaskeskustojen hyväksi..**

KOONNUT: Janne Jokela

Pirtin Kehräämö vastaanottaa villaa Tervolassa

PIRTIN KEHRÄÄMÖ OY aloittaa yhteistyössä Ammattiopisto Lappian kanssa villan vastaanoton Tervolassa, Louen kylässä. Uusi vastaanottopiste avataan opiston tiloihin huhtikuun aikana.

Tervolan vastaanottopiste on avoinna vuosittain kahtena kahden kuukauden jaksona kevät- ja syyskerinnän aikana. Vastaanottopisteeseen voi tuoda ensisijaisesti myytävää villaa.

Tervolassa villa punnitaan, lajitellaan ja hinnoitellaan värien ja laadun perusteella sekä paalataan kustannustehokkaamman kuljetuksen toteuttamiseksi. Suunnitelmassa on myös aloittaa lampurien Pirtin Kehräämön jalostettavaksi tuomien omien viljaerien vastaanotto tulevan syksyn aikana.

Pirtin Kehräämöllä on kehräämöt Mikkelissä ja Jämsässä. Suomalaisen lampaan

villan kasvavan kysynnän vuoksi ja hankinnan haastavuuden lisääntyessä Pirtin Kehräämö kehittää villan hankintaa ja ostotoimintaa. Villaa vastaanotetaan uuden Tervolan vastaanottopisteen lisäksi Mikkelin Hiirolassa ja Jämsän toimipisteessä. Tavoitteena on tulla lähemmäksi lampureita ja tehdä villan myynti helpommaksi.

Yhteistyöllä Ammattiopisto Lappian kanssa Pirtin Kehräämö haluaa olla mukana kehittämässä ja tukemassa Lappian tavoitetta laajentaa ja kehittää lammastaloutteen liittyvää koulutusta sekä samalla koko lammastaloutta. Lappia on aloittamassa lampaiden kasvatuksen Tervolassa Pelson vankilan lampaiden siirtyessä Maaseutu-yrittäjyyden osaamiskeskuksen hoidettavaksi elokuun loppuun mennessä.

MONIPUOLISESTI LAMPAISTA FARMARI-MESSUILLA 30.6.–2.7.2022

Parin vuoden viivästyksen jälkeen Farmari-näyttely pidetään Mikkelissä kesä-heinäkuun vaihteessa. Näyttelyn teemana on vastuullisuus. Lammasosastolle on saatu iso alue raviradan lämmittely/odotusaluelle. Siellä on ison kehän ja lammasteltan lisäksi neuvontateltta, mistä löytää kaikki lammaspalveluiden tuottajat ja hankkeet. Teltassa voimme yhteisen pöydän ääressä pohtia ja keskustella lammasasioista. Ohjelmassa on lampaiden ja rotujen esittelyn lisäksi Suur-Savon Lampureiden järjestämä lammasnäyttely, käsittelynäytöksiä ja tietenkin myös paimennusnäytöksiä, jotka keskittyvät työkoiran koulutukseen ja käyttöön. Myös villaketju lampaasta langaksi löytyy lammasosastolla. Tervetuloa Mikkeeliin!

Lankamallisto ahvenanmaanlampaan villasta

OSUUSKUNTA AINUTLAATUINEN AHVENANMAANLAMMAS on tuonut markkinoille kotimaisen lankamalliston nimeltä Myrskyluodon villa.

Rakkaus uhanalaiseen alkuperäisrotuun sai kuusi lammastilan emäntää aloittamaan yhteistyön, joka synnytti osuuskunnan Ainutlaatuinen Ahvenanmaanlammas. Osuuskunnan monimuotoiset lammaskatrat muodostavat noin 30 prosenttia kokorodun määrästä. Lampurinaiset ovat tehneet monta vuotta omilla tiloillaan työtä ahvenanmaanlampaiden, villan, lankojen, huovutuksen ja käsittöiden parissa. Yllättäen kasvanut ahvenanmaanlampaiden villoista valmistettujen lankojen kysyntä herätti ajatuksen koota ystävälampurit yhteen.

Osuuskunnan intohimona on tuottaa yhdessä harvinaisen alkuperäisrodun villalankaa ja luoda kokonainen mallisto. Uudella tavalla tuotteistettu lanka on rouheaa ja sopii hyvin ominaisuuksiltaan myös islantilais- ja norjalaisneuleisiin. Uskomme, että ainoastaan yhteistyöllä saamme tämän pienen ja sympaattisen lammasrodun erityisen villan kuluttajien tietoisuuteen ja neulojien puikoille.

Osuuskunta myös ostaa puhdasta ahvenanmaanlampaan villaa muilta tiloilta. Ha-

luamme olla kannustamassa villanlajitteluun ja hyödyntämiseen, maksamalla myös siihen kulutetusta ajasta. Puhdistetusta ja lajitellusta villasta maksamme 8,06 euroa + arvonlisäveron.

Lankoja voi tällä hetkellä ostaa myrskyluodonvilla.fi -verkkokaupasta ja osuuskunnan jäsenten tilapuodeista. Olemme mukavasti eri puolella Suomea, niin monella on mahdollisuus tutustua lankoihin myös paikan päällä.

Osuuskuntaan kuuluvat seuraavat tilat: Aholaidan lammastila, Ali-Unkin lammastila, Kiirettä kasvanut Ahvenanmaanlammas, Pohjolan Ahvenanmaanlammastila, Tiirinkoski ja Sikkatalu.

INTERNORDEN 12.–13.8.2022 HOTEL PRISMA, SKÖVDE

<https://faravelsforbundet.se/internorden/>

Suomenlampaan jalostusopas päivitetty

PROAGRIA ETELÄ-SUOMI on päivittänyt Suomenlampaan jalostusoppaan yhteistyössä Lihasulan Säätiön ja Finnsheep ry:n kanssa. Päivitetty opas julkaistaan ProAgrian kotisivulla:

<https://proagria.fi/tuotteet>

-> Julkaisut

-> Lammass- ja vuohituotannon julkaisut.

Texellinjojen kirjaamisessa muutoksia NettiKatrass-ohjelmassa

NETTIKATRASS-OHJELMAAN on tehty muutoksia isälinjan kirjaussarakkeeseen. Tilaa on lisätty, minkä ansiosta linjaan voi kirjoittaa lisää kirjaimia.

Hollannin tuontipässien suvuissa pässillä Ten Pierik Rambo NL 100004002343 on sama kantapassi kuin aikaisemmassa Tanskan tuonnissa. Saman kantapässin takia laitettiin Rambolle DEP-linjamerkki. Koska pässien ulkomuoto ja tuotantotulokset ovat erilaiset ja sukulaisuus on kaukana, päätettiin, että Rambon jälkeläisten erottamiseksi DEP-suvuista, lisätään linjalle N.

HH Embryon texelrodun keinosiementuonti Ruotsista tuotti jalostuslampoloissa uusia sukuja. Helanders Saint SE0005260170157 pässin suvun kantaisä on sama kuin NLA-sukuisilla pässeillä. Näiden kahden tuonin erottamiseksi lisätään ruotsintuonnille S-merkintä.

Ten Pierik Rambo NL 100004002343 linja on NDEP (1.3.2022 lähtien).

Helanders Saint SE0005260170157 linja on SNLA (1.3.2022 lähtien).

KOOSTANUT: **Kaie Ahlskog**

Hakamaan Lammastilalle Vuoden lähiruokateko -palkinto

VUODEN LÄHIRUOKATEKO -PALKINNON voitti Hakamaan Lammastila Petäjavedeltä. Tilan yrittäjät **Maija Suutarinen** ja **Samppa Suutarinen** tekevät pontevasti näkyväksi lähiruoan merkitystä ja puhtaiden, eettisesti kestäväällä tavalla tuotettujen raaka-aineiden käyttöä. Palkinto luovutettiin huhtikuussa Lähiruoka & luomu -messuilla Helsingin Messukeskuksessa. Palkinnon lahjoitti Suomen Messusäätiö.

Hakamaan Lammastilan toiminta on laajentunut kolmesta kesälampaasta liha- ja villatuotantoon, tilan omaan ravintolaan, elämysmatkailuun, marja- ja hedelmäjalosteisiin sekä virtuaalisiksi tuotteiksi. Tila tuottaa elintarvikkeita ja muita tuotteita mahdollisimman pienellä peltopinta-alalla, ekologisesti ja kestävästi. Tilan eläimet laiduntavat luonnolaitumilla ylläpitäen luonnon monimuotoisuutta, ja eläinten hyvinvointia seurataan ja kehitetään aktiivisesti. Hävikkiä ehkäistään kaikissa tuotannon ja toiminnan vaiheissa.

Tilalla vieraileva näkee ruoan alkuperän ja arjen, jossa eläintenhoito on luonnollista ja eläinten tarpeita kunnioittavaa, saa puuhastella maatilalla askareissa lampaiden ja muiden tilan eläinten kanssa sekä oppia kestävä kehityksen mukaisesta lampaankasvatuksesta. Oma ravintola ja tilapuoti tarjoavat antimia lähialueella tuotetuista raaka-aineista.

- Hakamaan Lammastila vie lähiruoan ilosanomaa eteenpäin kerrassaan herkullisesti. Hyödynnetyiksi tulevat sekä oman tilan tuotteet että lähialueiden muiden tuottajien antimet. Yrittäjäpari jakaa apuaan ja osaamistaan anteliaasti myös muille yrittäjille. Hakamaa on laajentanut toimintaansa myös ruokamatkailuun: Suomi-kuvan edistämiseen, tuotepakettien myyntiin, virtuaalisuuteen ja kansainvälisten vieraiden houkutteluun ennakkoluulottomalla

markkinoinnilla, perustelee raadin valintaa puheenjohtaja, erityisasiantuntija **Kirsi Viljanen** maa- ja metsätalousministeriöstä.

- Tämä palkinto tuntuu erityisen hyvältä, sillä pienenä toimijana olemme yleensä väliinputoajina. Emme ole vartenotettava maatalo, koska pinta-alaa on niin vähän ja tuotantomäärät pieniä, mutta koska meillä on alkutuotantoa, emme ole tavanomainen yritys. Toisaalta meitä ei ole kahlittu siihen, mitä pitäisi tehdä, vaan olemme voineet kokeilla sitä, mitä haluamme tehdä ja moni idea on lähtenyt lentoon. Meillä on myös ollut onni löytää asiakkaita ja yhteistyökumppaneita, jotka jakavat kanssamme samat arvot, sanoo yrittäjä Maija Suutarinen Hakamaan Lammastilalta.

- Maailmassa, jossa nyt elämme, jokainen tuotettu kilo ruokaa on tärkeä. Hävinkin vähentäminen koko ruokaketjussa on meidän kaikkien yhteinen asia. Jokainen suupala on jonkun kasvattama, jonkun kestävä ja jonkun valmistama. Ja jokainen hukkaan heitetty suupala hukkaa työtä ja luonnonvaroja. Olemme halunneet olla osa tätä ratkaisua ja kiitollisina palkinnosta jatkamme tätä työtä, sanoo Suutarinen.

Yleisön suosikkina myös lammastila

Yleisöäänestyksen voitti Lihhoo Lieksasta Lähiruoka & luomu -kilpailussa valittiin myös yleisön suosikki seitsemän finalistin joukosta. Nettiäänestyksessä annettiin ennätykselliset 3163 ääntä. Voittajaksi valikoitui Lihhoo Lieksasta, kolmen pientuottajan yhteishanke Pohjois-Karjalasta. Yksi tiloista, perinnetila Isäntärenki, on luomulammastila.

Kunniamaininnan raati myönsi keittiömestari **Ulla Liukkoselle** elämäntyöpalkintona.

Ympäristösopimusten loppuosat maksuun 28.4.2022 alkaen

RUOKAVIRASTO aloittaa ympäristösopimusten loppuosien maksamisen torstaina 28.4.2022. Ympäristösopimusten vuoden 2021 korvausten loppuosat (noin 15 %) maksetaan kosteikon hoitosopimuksista ja

maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimuksista. Korvauksia maksetaan huhtikuussa noin 2,6 miljoonaa euroa. Tuensaajat voivat tarkistaa tiedot maksetuista tuista Vipu-palvelusta.

Jalostuslampolat 2022

Kokemäen koulutila sekä savonlinalainen Soinilanmäki on hyväksytty uusiksi kainuunharmaksen jalostuslampoloiksi ja paimiolainen Heli's Oxford uudeksi oxford downin jalostuslampolaksi. Rygjan jalostuslampolana olleen Kovalan lammastilan luopuessa jalostuslampolastatuksesta, on jalostuslampoloita vuonna 2022 yhteensä 21. Oheisesta taulukosta näet kaikki jalostuslampolat sekä monesko vuosi kolmivuotiskaudesta tilalla on menossa.

Suomen Lammasyhdistyksen jalostusvaliokunta tarkistaa vuosittain, että jalostuslampolat täyttävät niille asetetut vaatimukset. Kokonaan uusien jalostuslampoloiden sekä uusien kolmivuotiskausten suhteen lopullisen hyväksynnän tekee SLY:n hallitus jalostusvaliokunnan esitysten perusteella.

Jalostuslampolalta vaaditaan selkeää pitkäjänteistä visiota jalostustyölle sekä sitä tukevaa riittävää eläinmateriaalia ja tulosten seuranta. Tilan on kuuluttava tuotosseurantaan ja punnittava sekä jalostusarvosteltava kaikki jalostuskatraseen kuuluvien uuhien ja päässien jälkeläiset. Myös teurastulokset sekä aikuisten eläinten painot on tallennettava. Jalostuseläinten tulee olla sekä rakenteeltaan että jalostusarvoiltaan pääsääntöisesti rotunsa keskiarvoa parempia. Myös tilan kaikkien eläintenpitoa kuvaavien tunnuslukujen tulee olla vähintään valtakunnan keskitasoa. Jalostuslampolat ovat sitoutuneet vastuulliseen eläinkauppaan ja ne myyvät jalostuskäyttöön vain arvosteltuja, terveitä ja laadukkaita puhdasrotuisia eläimiä. Kaikki jalostuslampolat kuuluvat maedi-visna –terveysvalvonnan 1 terveyslukuun.

Suomenlammas		
Kivipellon tila (mu)	Pirjo ja Hannu Iso-Junno	3
Tienson tila (va)	Anni Jalonen	3
Perkkiön tila (ru, mu)	Tony ja Kati Kajander	1
Mäenkoikkalan tila (ru)	Ann-Mari Lintunen	3
Ylä-Härkösen lammastila (va)	Juha Koro ja Nina Snellman	1
Parikan tila (va)	Pia ja Anssi Parikka	2
Pelso (va, ru, mu)	Pelson vankila (Petri Väisänen)	2
Kainuunharmas		
Noittaa tila	Helinä Leppänen	2
Lahtelan lammastila	Niina ja Ismo Lohva	1
Kivipellon tila	Pirjo ja Hannu Iso-Junno	3
Pelso	Pelson vankila (Petri Väisänen)	2
Niemelän lammastila	Pia ja Pekka Niemeläinen	2
Soinilanmäki	Tiina Hirvonen	1 (uusi)
Kokemäen koulutila	Huittisten Ammatti- ja Yrittäjäopisto	1 (uusi)
Dorset		
Putkisalon kartano	Mikael Westersrahle	1
Oxford down		
Woolenberg	Hannele ja Timo Enberg	2
Sirolan Oxford Down	Roosa Honkanen	1
Heli's Oxford	Heli Rosvall	1 (uusi)
Suffolk		
Anttilan tila	Hannele ja Juha Moisander	2
Texel		
Prellun tila (va)	Paula Kiiski	2
Suosaaren Texel (va)	Sarita Mikkonen	2
Syrjälän lammastila (va, bl)	Katja ja Hannu-Pekka Syrjälä	2
Ollqvistin lammastila – Ollqvist fårfarm (va)	Christer Ollqvist	2

Joka vuosi

Karitsointiaikaa pukkua ja ainakin meidän tilalla on törmätty taas perinormaaleihin ongelmiin. Eniten kallisarvoista aikaa tuntuu vievän pankkitilin käyttäminen. Nehän viisaat päättäjät lupas meille 300 miltsiä per lampuri, jos oikein käsitin. Teurastilejä tykkittelee siihen tahtiin, että parempi olla tarkkana ettei tuollaiset pikku summat ehdi vilahda rahasäiliöön niin ettei huomaakaan. Tulee varmasti parempi mieli jos sen ehtii huomata, tietää sitten, että kyllä se valtakunnan valiojoukko meistä tuottajista huolen pitää. Silti vähän epäilen, että seki raha ilmastohumppaan johki karitsanpierujen pussittamiseen tai muun ilmastolle yhtä vakavan uhan torjumiseen.

Kaakkujakin tipahtelee ennen näkemättömään tahtiin, jouduin uusimaan normaalin karitsojenlaskentakaavan. Yksönen, kaksoset, kolmoset, neloset, vitoset ja niin edelleen, on nykyään yksönen, kaksoset, sopiva, liikaa, apua, voihelevetti ja nytsaatanapiisaa!! Maitohan se on kortilla isojen vuonueiden mutseilla ja varsinkin kullannarvoinen taikajuoma nimeltään TERNI eli Turbo Energiaa Ryyppättäväksi Nisästä Ideaalitalanteessa. Harmillista ettei keinotekoisien ternin kaavaa ole pystynyt selvittämään kukaan muu kuin viisas tietäjä nimeltään Akvavitiks. Tämä ruudui hengaillee galliassa pienessä kylässä Asterix ja Obelix nimisten hemmojen kanssa. Karitsointien alkamisesta monesti kysellään sosiaalisenmedian puolella ja me ammattilaiset sitten aina neuvotaan kuinka varustautua karitsanmallisten rakkaiden hedelmien maailmaan tuloon. Tai siis minä en neuvo, mun homma on vaan pöllöillä. No kumminki ternimaitoa olis hyvä olla varuilla pakkasessa, minä unohdan joka vuosi ottaa talteen. Mikään ei saa käymään koko tunneskaalaa niin nopeasti läpi kuin tyytyväisyyden tunne komeista kolmosista ja kun alat varmistaa jokaiselle terniä sieltä emän tiisistä ja maitoa ei tulekkaan piskoakaan. Täydellinen onnistuminen vaihtuu epäuskon kautta hetkelliseen kiukkuun ja siitä pienen porun läpi, vittu mua huvita taas mikään -malliseen masennukseen. Yleensä näissä tilanteissa ei kukaan muu satu poikimaan samaan aikaan, jotta vois vähän naapurilta lainata.

Meillä jotka herran peloissamme uskomme yhden sortin pyhään kolminaisuuteen byrokraatiaan, rekistereihin ja korvamerkkeihin, pitäisi olla myös merkit ostettuna hyvissä ajoin ennen karitsointia, minä unohdan joka vuosi hoitaa ajoissa. Tuokin kolminaisuus, jota voisi kuvaila samalla lauseella kuin ennen muinoin maaseutua puolustanutta puoluetta, pettää lopulta aina. Vai olenko vain missannut hurraa huudot byrokraatian "vähänemiselle", nettikatraalle tai korvamerkkitalauksille, joissa harvinaista kyllä, ei toimi aina edes laskutus. Maitojauhetta ja kertakäyttökintaita on kans hyvä olla varastossa, unohdan joka vuosi.

Mikko Poikkeus

Punnitusten tallennus ja siirtoilmoitus Nettikatraassa

Punnitukset

Tuotosseurannan punnituksen ohjeet ovat Lampaiden tuotosseurannan tekninen suorittaminen -esitteessä, joka on netissä sivulla: <https://www.proagria.fi/sisalto/lammas-ja-vuohi-400>

Karitsoiden punnitustaulukko raja-arpoväivät:

Karitsan ikä	Punnituksen raja-arpoväivät
3 pv (syntymäpaino)	2-4 pv
6 vk	35-49 pv
4 kk*	90-150 pv
Teuraaksi lähtevät	151-240 pv

KIRJOITTAJAT

Inga Pesonen,

palveluasiantuntija, ProAgria Keskusten Liitto

Milla Alanco-Ollqvist,

erityisasiantuntija lammis- ja vuohitilat,

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

1 Tallentaaksesi punnitustulokset Nettikatraaseen valitse eläimet, joille haluat tallentaa tiedot laittamalla rasti punnittujen eläinten riville eläinlistalla. Voit esimerkiksi suodattaa näkymään vain tietyn ikäiset eläimet.

Voit myös hakea eläimiä korvanumerolla tai tehdä oman ryhmän punnittavista. Ryhmän kaikki eläimet voit valita kerralla punnitukseen.

Ohjelma ilmoittaa eläimet näytöllä eläimen rivillä sarakkeessa (paino 6 vko ja 4 kk) huomiomerkillä kun tuotosseurannan punnitus on ajankohtainen.

Viemällä hiiren huomiomerkin päälle näet selityksen huomiolle:

- Punnitseminen on ajankohtaista
- Punnitse mahdollisimman pian

2 Valitse Punnitus ja lisää lisää punnituspäivä. Koko ryhmälle saat saman päivän lisäämällä päivämäärän Yhteinen aika -kenttään. Kentässä on oletuksena kuluva päivä. Päivä tulee Punnitus-aika-sarakkeeseen. Jos osa ryhmästä onkin punnittu eri päivänä voi päiväyksen muuttaa eläimen rivillä.

Jos valintaan on tullut ylimääräisiä eläimiä ne voi poistaa rivin lopussa olevasta poistapainista.

Lisää punnittu paino Paino -sarakkeeseen. Taulukossa voi liikkua tabulaattorilla tai hiirellä.

- 3 Tallennetut tulokset näkyvät tapahtumat välilehdellä ja eläimen tiedoissa. Kasvukäyrältä eläimen kortissa voit seurata eläimen painon kehitystä. Karitsalistan koosteraportti on tulos-ohjelmistoon.

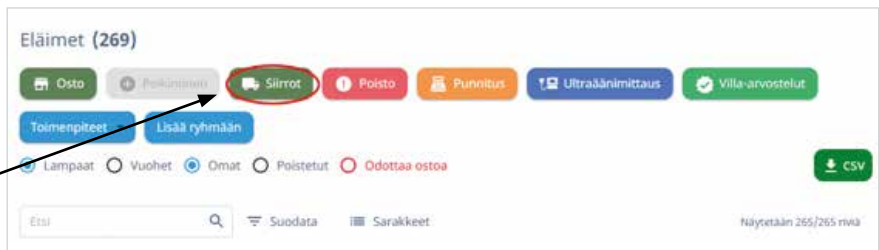
PÄIVÄ	TILA	TAPAHTUMA	EU-TUNNUS	KUVAUS	TOIMINNAT
30.03.2022	✓	Punnitus	FI0000261635162	35.00 kg, 121 päivän iässä.	✕ ✎
30.03.2022	✓	Punnitus	FI0000262160102	40.00 kg, 127 päivän iässä.	✕ ✎
15.03.2022	✓	Punnitus	FI0000262160953	30.00 kg, 104 päivän iässä.	✕ ✎
15.03.2022	✓	Punnitus	FI0000262160937	28.00 kg, 106 päivän iässä.	✕ ✎
10.01.2022	✓	Punnitus	FI0000254972104	45.00 kg, 2542 päivän iässä.	✕ ✎

Siirtoilmoitus

Mikäli saat uusia laidunalueita, rekisteröi pitopaikat ennen eläinten siirtoa, kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen kautta tai eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin asiointipalvelussa.

Siirtoilmoituksen tallennus

- 1 Valitse siirrettävät eläimet kuten edellä punnituksissa ja valitse Siirrot

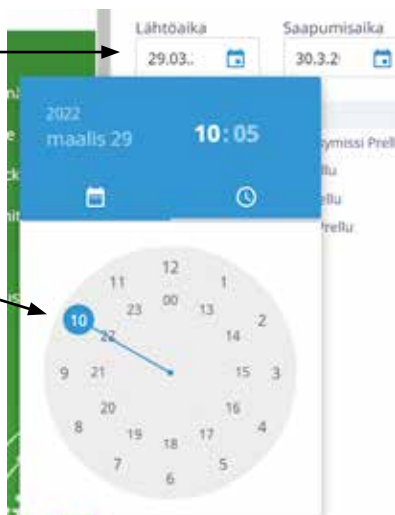
- 2 Tämän jälkeen valitse pitopaikka:
 - **Oma pitopaikka Kyllä.** Tulopitopaikka pudotusvalikossa ovat tilan pitopaikat, joista valitaan uusi paikka tai
 - **Oma pitopaikka Ei,** jolloin Tulopitopaikka-kenttään lisätään pitopaikan tunnus ja ohjelma etsii sen.

- 3 Kalenterista valitaan lähtöaika.

- 4 Kalenterista avautuu päivämäärä-valinta ja siitä klikataan haluttu päivä.

Tämän jälkeen avautuu kellotaulu, josta lisätään lähtöpäivälle lähdön kelloaika viisaria siirtämällä. Sama toiminto tehdään saapumisajalle.

- 5 Lopuksi tallenna tiedot.

- 6 Eläimen pitopaikka näkyy eläimet välilehdellä sarakkeessa pitopaikka. Siirto ilmoitus näkyy tapahtumat välilehdellä Siirto tiedoissa. Kun siirron tallentaminen on onnistunut, on listalla seuraava kuvake: Päivitys onnistui

PÄIVÄ	TILA	TAPAHTUMA
29.03.2022	✓	Siirto

Kohti kestävämpää lammastaloutta

Suomalaisella lammastaloudella on loistavat lähtökohdat vastata kestävä-
n kotieläintuotannon haasteisiin.

Ennen oli ennen ja nyt on nyt. Mikä ennen oli lähinnä kotitarveviljan ja -lihan tuottaja, voi tänään olla maaseudun luotettava sekatyöläinen, kun se hoidetaan hyvin. Mille aikanaan katsottiin riittävän navetan nurkka, viettää nyt sisäruokintakauden ilmavissa, ryhmäkasvatuksen mahdollistavissa ja ihmistyötä säästävissä pihatoissa. Mille ennen riitti se, mikä lehmillä jäi, tarvitsee nyt monipuolisia ja tiheitä, pitkäjänteisesti kasvatettuja nurmia. Yhä edelleen se kuitenkin on vertaansa vailla perinnebiotooppien, hakamaiden ja saarien maisemanhoitajana ja uudelleen arvostusta saaneen villan tuottajana. Aina on myös ymmärretty, että se, eli tämä suomalainen lammas tai paremminkin lammaskatras, on kaunis katsella.

Elinvoimainen maaseutu parantaa kaikkien suomalaisten hyvinvointia. Elinvoimaa ei synny tyhjistä vaan tekemisestä. Tänään tekemiseltä vaaditaan enemmän kuin ennen. Kyllä. Ympäristö, eläinten hyvinvointi ja hoitajan jaksaminen sekä myös vuorovaikutteinen dialogi asiakkaiden kanssa edellyttävät alkutuottajalta jatkuvaa osaamisen parantamista, faktoja ja hyvin kerrottua tarinaa. Oivallisia työkaluja ovat ainakin peili, työtä helpottava dokumentointi ja rohkeus tarvittaessa muuttaa totuttuja

käytäntöjä.

Hyvä uutinen on, että tuottajien käsissä on kultakimpale. Suomalaisella lammastaloudella on loistavat lähtökohdat vastata kestävä-
n kotieläintuotannon haasteisiin. Kestävässä tuotannossa toimitaan eläinten hyvinvoinnin ehdoilla ja pyritään joka vaiheessa minimoimaan tuotantoon sisältyvät haitalliset ympäristövaikutukset. Sivuvirrat otetaan talteen ja palautetaan kiertoon, ennemmin tai myöhemmin. Kiertotaloutta on myös se, että laiduntavat lampaat ovat hyviä hyödyntämään viljeltyjä nurmia ja osallistumaan aktiivisesti peltomaiden hiili- ja ravinnekiertoon. Ei niin hyvää, ettei jotakin vielä parempaa. Pelloilla, joutomaila ja maisemanhoitokohteissa lampaat tuottavat monimuotoisuutta niin maanpinnan ylä- kuin alapuoliseen maailmaan.

Kotimaisiin rehuihin ja eläinainekseen perustuva perheviljelmä tuottaa suomalaisille ruokaturvaa. Tämä on hyvä muistaa tilanteessa, jossa pandemia-aika on osoittanut kansainvälisten pitkien tuotantoketjujen haavoittuvuuden. Myös yksittäisellä tilalla on tunnistettava eläinten terveyden ja hyvinvoinnin riskit ja pyrittävä hallitsemaan niitä. Kokonaisvaltainen riskien hallinta

edellyttää laadunvarmistusta kriittisissä tuotantovaiheissa, mikä samalla vähentää hukkaan menevää aikaa.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta parhaiden käytäntöjen hyödyntäminen vaatii dokumentaatiota ja ansaitsee näkyvän tunnustuksen. Silloin asiakkaat oppivat arvostamaan laatua ja maksamaan siitä. Ja onhan suomalaisen lampaan liha pahuksen herkullista, villa hienoa ja taljat kauniita.

Eero ja Johanna Rautiainen,

Lammasmaailma.

Johanna on lammaslääkäri, Eeron päätyö on maa- ja metsätalousministeriössä.

(Kirjoitus julkaistu alun perin Lammasmaailman kotisivuilla 15.10.2021)

RETRONIK

lammaskalusteet

- * pyöröpaalihäkit
- * heinärit ja seinärit
- * käsittelyaidat
- * hoito-/eläinportit
- * juomakupit + suojakaaret
- * ruokintakourut (muovi tai metalli)
- * HERNE/KAURAA (luomua 1,4 m³ metallilaatikossa)

Katso video www.retronik.com

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
rareko105@gmail.com

Muokkaamme lampaanvuotanne

KORISTETALJOIKSI

Myyimme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen
NAHKA
JALOSTAMO Oy

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

KUVA: Sijja Jokinen

Vastuullinen tuotanto on perusarvo

VASTUULLISUUTA pidetään lammastuotannon myyntivalttina, ja useimilla lampureilla kestävä ja vastuullinen tuotanto kuuluu perusarvoihin. Käsitteenä vastuullisuus on laaja ja vaikea hahmotettava. Kysyttäessä perusteluja tuotannon vastuullisuudesta, tai kun mietitään viestejä markkinoille, voi olla vaikea löytää vastauksia. Vastuullisuus ei ole pelkkä hieno markkinointitermi, vaan jokapäiväistä tekemistä, jossa huomioidaan kestävä kehitys. Lammastuotannossa suurella osaa tiloja on jo moni asia hyvin. Myös kehitettävää vastuullisuuden eri ulottuvuuksista löytyy, niistä osaan lampuri voi valinnoillaan vaikuttaa.

Hyvinvoivat eläimet

Lampaan lajinmukaisen käyttäytymisen ja tarpeiden tunteminen on eläinten hyvinvoinnin pohjana. Kun ne tiedetään, voidaan luoda oikeat olosuhteet. Hyvät tuotantolosuhteet helpottavat myös lampurin työtä.

Tuotantovaiheen mukaisella ruokinnalla, joka perustuu hyvään analysoituun karkearehuun, sekä hyvällä oikea-aikaisella hoidolla taataan mahdollisimman terve, hyvinvoiva ja tuottava katra. Vaatimuksiin kuuluu myös oikea eläintiheys ja riittävä ruokintatila sekä lampaiden hyvä käsittely. Laidunnus tukee vahvasti niin eläinten kuin ympäristön hyvinvointia.

Lampurin on huolehdittava omasta jaksamisesta ja tasapainoitettava työtä ja vapaata, sillä yrittäjän hyvinvointi vaikuttaa välillisesti koko tilan toimintaan. On tarkasteltava työmäärää, -tapoja ja -olosuhteita sekä levon riittävyttä. Voidaanko pitää lomia ja löytyykö tarvittaessa sijaistaja? Tuotannon suunnittelulla ja aikataulutuksella saadaan työhuiput ennakoitua. Valvontakamera helpottaa karitsointiaikana.

Työnantajana on vastuu myös työntekijöiden ja harjoittelijoiden työhyvinvoinnista. On huolehdittava, että työ sopimukset, ohjeistukset ja palkkaukset ovat kunnossa.

Ruohonjuuritasolta lähtee myös ympäristövastuullisuus, jossa pidetään huolta pellon kasvukunnosta. Viljelykierron ja monilajisten kasvustojen avulla sekä oikeilla toimintatavoilla parannetaan niin sadontuottoa, pellon vesitaloutta kuin hiilensidontaa. Talvipöytäisy ehkäisee ravinevalumia ja edistää myös hiilensidontaa.

Nurmien tehokas hyödyntäminen

Lammastuotannossa nurmet, ja ennen kaikkea laitumet, sekä tehokas lannan hyödyntäminen ovat hyödyllisiä maan biologiselle monimuotoisuudelle ja kasvukunnolle.

Lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön minimointi, jätehuolto sekä kierrätys ovat myös osa ympäristön hyvinvoinnista huolehtimista.

Lammastuotannossa hoidetaan paljon myös perinnebiotooppeja, mikä on tärkeää luonnon monimuotoisuudelle. Puhdas vesi on yksi kansallisista aarteistamme, ja sen suojele siksi tärkeää. Muistetaan myös kulttuurimaisemamme hoito. Elävä maaseutu hoidettuina ympäristöineen ja laitumineen ei ole pelkkä maisema-arvo.

Merkittävä osa vastuullista tekemistä on talous. Toimiva ruoantuotannon arvoketju on vastuullisuustekojen mahdollistaja. Ilman toimivaa taloutta elintarvikeketju, ja yksittäinen maatila sen lenkinä, ei voi huolehtia vastuullisuuden tavoitteista. Oikeudenmukainen tulonjako on vastuullisen toimintatavan edellytys, ja taloudellinen tulos muodostuu toimintatavan myötä. Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa on osa vastuullista taloutta. Palveluiden käyttö

sekä oma toiminta seudun hyväksi ylläpitää elävää ja aktiivista ympäristöä. Paikallinen hyvinvointi lähtee meidän jokaisen toiminnasta. Siinä tarkastellaan yrityksen toiminnan lähialueita, sen asukkaita ja heidän hyvinvointiaan.

KIRJOITTAJA

Sari Heltelä

lammastuotannon erityisasiantuntija
ProAgria Etelä-Savo

JOTTA VASTUULLISUUTTA VOIDAAN

TODENTAA ja kehittää, on toimintaa pystyttävä tarkastelemaan ja mittamaan. ProAgria Etelä-Savon Vastuullisuudesta kasvua ja kannattavuutta-hankkeessa käydään vuoropuhelua koko eteläsavolaisen ruokaketjun kanssa. Hankkeessa pyritään saamaan aikaan yhteistä ymmärrystä, mistä vastuullisuus muodostuu ja miten vastuullisella tekemisellä ja siitä kertovilla viesteillä vaikutetaan kuluttajaan siten, että ymmärrys ketjusta ja tuotannosta sekä vastuullisuudesta todennetusti vahvistuu. Onko todennetun vastuullisuuden myötä mahdollista rakentaa alueellisia brändejä, jotka kantavat valtakunnallisesti?

Hankkeessa testataan mittaristoa vastuullisuuden arviointia ja kehittämistarpeita varten. Lisäksi kehitetään vastuullisuuden brändäystä ja viestejä kuluttajille lisäarvon saamiseksi tuotteille. Kesän Farmari-näyttelyyn tuleville lammastiloille tehdään vastuullisuuskartoitus, jonka tulokset ovat näyttelyssä esillä.

Vastuullisen lammastalouden esittelyä ruokatoimittajille

Kotkan, Haminan ja Loviisan seudun kehittämissyhtiö Cursor Oy järjesti yhteistyössä bränditalo SEK:in kanssa Kaakkois-Suomen rannikon ruoka- ja juomateemaisen toimittajamatkan 8.-9.4.2022. Matkan aikana esiteltiin alueen kiinnostavia henkilöitä, tarinoita ja kohteita. Yksi vierailukohteista oli Anu ja Harri Turun pyörittämä Seppälän Lammastila Miehikkälässä.

KIRJOITTAJA

Marjo Simpanen

KUVAT

Annika Ruohonen

Harri ja Anu Turu tarjoilivat vierailijoille tilan omia lammasherkkukuja, kuten nyhtökaritsaa.

Saimme myös Lammas & vuohi -lehdelle kutsun osallistua matkalle, ja onnistuin järjestämään mukanaolon perjantain osuudelle, johon lammastilavierailukin kuului. Sovimme matkaa järjestelleen SEK:in **Essi Oraman** kanssa, että kerrommiehikkälään ajon aikana muille osallistujille suomalaisesta lammastaloudesta ja vastailen kysymyksiin. Keskustelu olikin vilkasta, ja sekä lihan- että villantuotanto

kiinnostivat toimittajia.

Seppälän Lammastilalle saavuttuamme pääsimme ensimmäisenä Karitsabaariin kuulemaan ja kyselemään tilan toiminnasta. Tilaesittelyn yhteydessä maistelimme tilan omia lammasherkkukuja, joista tunnetuin lienee nyhtökaritsa. Tämän jälkeen oli

mahdollista ostaa tilapuodin tuotteita, eikä monikaan jättänyt mahdollisuutta käyttämättä. Vierailun lopuksi pääsimme käymään lampolassa. Tilalla oli kevätkaritsointi juuri loppusuoralla, joten pikkukaritsoita riitti kaikille ihailtavaksi. Mikä suloinen loppuhuipennus!

Lammastaloutta ja ravintolatoimintaa

Seppälän tila on alkujaan 1940-luvulla rakennettu evakkotila. **Anu** ja **Harri Turu** tyttäriineen ostivat sukutilan Harrin enolta vuonna 2004, kun he etsivät hevospenidon myötä omaa pientilaa. Hevosista luovuttiin vuonna 2011, jolloin eläintilat ja nurmipelot uhkasivat jäädä ilman käyttöä. Maatalouslomittajana ja karjanhoitajana aiemmin työskennellyt Anu ei osannut kuvitella elämää ilman eläimiä, ja niin tilalle hankittiin 7 nuorta suomenlammasuuhua. Katras kasvoi, koska laidunta riitti suuremmallekin lammasmäärälle. Vuonna 2014 valmistui uusi lampola, jossa on tilat noin sadalle uuhelle karitsoineen. Rotuna on edelleen puhdas suomenlammas, eikä muuta ole edes harkittu.

Harri työskentelee tilalla päätoimisesti, Anu toimii osa-aikaisesti myös lähihoitajana. Tyttäret ovat muuttaneet jo omilleen, mutta tulevat tarvittaessa lisävoimaksi mm.

karitointiaikaan. Omaa peltoa tilalla on 18 hehtaaria, lisäksi vuokrattuna on saman verran lisää. Suurimpana esteenä tilan toiminnan kasvattamiselle onkin ollut vaikeus saada ostettua lisää peltoa.

Kun lampaat muuttivat uuteen lampolarakennukseen, jäi entinen hevostalli taas tyhjäksi. Siihen remontoitiin ravintolatila, Karitsabaari, jossa kokkaamista rakastava Anu alkoi järjestää juhlakattauksia sekä lähiruokalounaita noin kerran kuukaudessa. Lisäksi Karitsabaari toimii tilausravintolana 10–54 hengen ryhmille. Ravintola toimi vilkkaasti, ja tilauksia oli buukattu paljon, kun koronapandemia pakotti perumaan lähes kaiken. Onneksi tilanne näyttää nyt olevan palaamassa ennalleen. Ravintolatoiminnalla on iso merkitys tilan talouteen, sillä sen kautta lihalle saadaan ylivoimaisesti paras tuotto.

Tilamyymälä Villataivas

Entisessä hevostallissa toimii myös tilamyymälä Villataivas, joka on avoinna sopimuksen mukaan. Lihan ja lihatuotteiden lisäksi Villataivaasta löytyy tilan omien lampaiden villasta tehtyjä lankoja, valmiita käsitöitä ja muita villatuotteita sekä taljoja.

Tilan tuotteita myydään lisäksi RE-

KO-ryhmissä sekä erilaisissa myyntitapahtumissa aina pääkaupunkiseudulta Etelä-Karjalaan asti ulottuvalla alueella.

Seppälän Lammastilan lankojen, villatuotteiden ja taljojen merkittävin myynti tehdään Porvoon Taidetehtaan joulumarkkinoilla. Kotimaisen villan kasvanut kysyntä näkyy tilalla, mutta omien lankojen ja niistä tehtyjen tuotteiden myyntiä rajoittaa merkittävästi kehräämön jopa vuoden pituiseksi venynyt toimitusaika.

Majoitusta ja paimenlomia

Lisälaitumia saadaksesen Hurut ovat ostaneet muutaman kilometrin päästä toisen tilakeskuksen. Tilakeskuksen omakotitalo ja pihamökki on remontoitu vuokrattaviksi majoitustiloiksi. Omakotitaloa voi vuokrata ympäri vuoden, mutta kesäaikana sekä taloa että mökkiä markkinoidaan paimenlomaidealla, sillä lampaat laiduntavat pihapiiriä sekä sitä ympäröiviä peltoja.

Hurut vastaavat itse lampaiden hoidosta, mutta vuokralaiset voivat osallistua siihen toivomallaan ja osaamistaan vastaavalla panoksella. Vierailijoille halutaan antaa mahdollisuus kokea sama lampaiden tarjoama eläinterapia, jonka isäntäväki kokee itse saavansa.

Tilapuodin antia.

Lammasterapiaa tarjotaan myös tilalla vieraileville pienryhmille lapsista vanhukseen, ja lähihoitajan työssään Anu on päässyt läheltä näkemään sen aikaansaamat positiiviset vaikutukset. Seppälän Lammastilan slogan onkin ”elämyksiä kaikilla aisteilla”.

Oma seos **Lammasnurmi**
Tilan yksillöllisiin **Mehevä ja**
tarpeisiin **maittava**

NATURCOM

 Aina jyvällä

92400 Ruukki
p. (08) 270 7200
p. (02) 762 6200

www.naturcom.fi

Villahukan päihittämiseen tähtäävän Willatus -hankkeen ja Terhi Koivu-Tikkasen villanpesuvesien prosessointia käsittelevän diplomityön puitteissa on tehty kirjallisuusselvitysten lisäksi myös pesuvesien ja villakuitujen ominaisuuksien mittaukseen sekä lanoliinin erottamiseen liittyviä kokeita, jotka jatkuvat edelleen.

Willatus-hanke kartoittamassa jäte villan vaihtoehtoisia hyödyntämistapoja

Suomalaisen villan arvostus on noussut viime vuosina kohisten ja tämän nosteen myötä myös yleisesti hukkaan päätyvälle jäte- tai roskavillalle yritetään keksiä hyötykäyttöä.

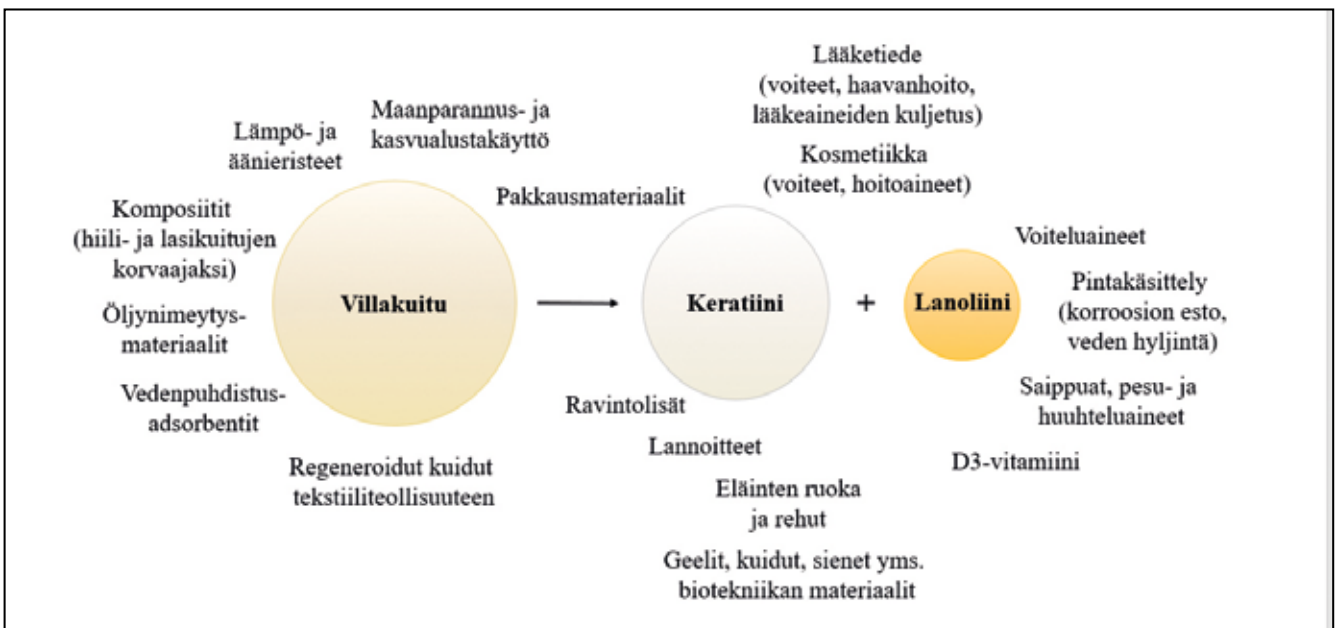
JÄTEVILLAKSI päättyy nykyisellään merkittäviä määriä villaa, joka on liian huopunutta, roskaista, likaista ja/tai lyhytkuituista ja näin ollen käyttökelpotonta raaka-ainetta

villan perinteisten hyödyntäjien eli kehäämöiden ja muiden tekstiiliteollisuuden toimijoiden käyttöön. Willatus-hankkeessa on tämän myötä kartoitettu vaihtoehtoisia ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisia prosessointivaihtoehtoja ja sovelluskohteita jäte villalle.

Jäte villan hyödyntämiseen tähtäävä tutkimus on saanut viimeisen kymmenen vuoden aikana osakseen kasvavaa huomiota paitsi Suomessa, myös kansainvälisellä tasolla. Koska villakuidut koostuvat pääosin proteiinipohjaisesta keratiinista ja villakui-

tuja suojaavasta lanoliinikerroksesta jäte villan hyödyntämiselle on muodostunut luontaisesti kaksi pääasiallista kehityssuuntaa: kohteet, joissa hyödynnetään joko villakuidun ominaisuuksia tai villan kemiallisia komponentteja eli lanoliinia tai keratiinia.

Villakuituja voidaan hyödyntää joko sellaisenaan, käsiteltyinä tai yhdisteltyinä muihin materiaaleihin pääosin teknisissä kohteissa, kuten rakennusten eristämateriaalina, kuitukomposiittien raaka-aineena tai imetysaineena öljyntorjuntaan ja jätevesien raskasmetallien sitomiseen liittyvissä

Jäte villan villakuidun, keratiinin ja lanoliinin mahdollisia sovelluskohteita.

sovelluksissa. Raakavillaa voidaan käyttää myös sinällään maanparannusaineena, koska villakuidut paitsi pidättävät vettä ja kuohkeuttavat maaperään myös hajoavat luontaisesti typpi- ja rikkipitoisiksi yhdisteiksi, jotka toimivat hitaasti vapautuvina lannoitteina.

Kosmetiikkaan ja lääketieteeseen

Keratiinia ja sen johdannaisia voidaan puolestaan hyödyntää esimerkiksi kosmetiikan ja lääketieteen sovelluksissa, eläinten ruokiin ja rehuihin lisättävinä proteiineina, ravintolisinä käytettävänä aminohappoina tai lannoitekäyttöön soveltuvina yhdisteinä. Yhdistelemällä keratiinia, vettä ja yksinkertaisia luonnollisia yhdisteitä, kuten sorbitolia tai sitruunahappoa on pystytty valmistamaan lisäksi esimerkiksi piilolinssejä ja ruoka-aineiden pakkaukseen soveltuvia kalvoja.

Keratiinin tapaan myös lanoliinin sovelsukohteet painottuvat kosmetiikan ja lääketieteen voide- ja haavanhoitokäyttöön. Lanoliini soveltuu myös erilaisten pintakäsittely-, voitelu-, pesu- ja huuhteluaineiden raaka-aineksi.

Kirjallisuuskatsaus, pesukokeilu ja talteenotto-prosessien kehitystä

Suomalaisten lammassrotujen jätevilan prosessointi-, jatkomuokkaus- ja hyödyntämismahdollisuuksista kartoittava laaja, suomenkielinen kirjallisuuskatsaus pyritään julkaisemaan ensi syksynä. Tämän ohella Willatus-tiimi jatkaa töitä villanpesukokeiden, kustannustehokkaan jätevilan lanoliinin ja keratiinin talteenotto-prosessin kehityksen ja jätevilan villakuidun hyödyntämismahdollisuuksien selvittämisen parissa.

KIRJOITTAJA

Tiina Rissanen

Projektipäällikkö

tiina.rissanen@lut.fi tai 0504527155

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

"Willatus - jätevilan hukasta hyötykäyttöön" on LUT-yliopiston hallinnoima hanke, jota rahoittaa Etelä-Savon maakuntaliitto Euroopan aluekehitysrahastosta. Hanke toimii ajalla 1.9.2021–31.8.2023.

Kuluttajille tietoa vastuullisesta lammastuotannosta

Suomen Lammasyhdistys on yhdessä Suomen Lammassosuuskunnan, Tammisen Lihan, Reinin Lihan ja Vainion Teurastamon kanssa julkaissut artikkelin vastuullisesta lammastuotannosta. Kuluttajille suunnatussa artikkelissa Parikan luomutilan lampuri **Pia Parikka** kertoo tilan toi-

minnasta, suomenlampaista ja lammasketjun yhteistyöstä tilalta teurastamolle ja kauppaan.

Vastuullisesti kasvatettu lammas viihtyy laumassa -juttu on luettavissa netissä: <https://lammasyhdistys.fi/ajankohtaista/vastuullinen-lammastuotanto/>

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkaus ja tyhjiöpakkaus myös rahtityönä

Lallin Lammas

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Vainion Teurastamo^{oy}

Ostamme nautaa, lampaita, ylämaan karjaa ja vuohia
Myös rahtiteurastus ja leikkaus omassa leikkaamossa

Ilmoita teuraat
tommi.tirkkonen@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 336 7547
tai
www.vainionteurastamo.fi

Kysy lisää leikkaupalveluista
tomas.eklund@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 557 8877
tai
www.lihatukku.fi

Ylijäämästä jalostetaan UUSIA RAAKA-AINEITA

Suomessa lihateollisuuden raaka-aineista alle puolet menee ihmisruoaksi.

75 prosenttia ei-syötävistä osista menee Honkajoki Oy:lle, joka jalostaa niistä uusia tuotteita.

Suurin osa tiloilla kuolleista tuotantoeläimistä ja teurastamoiden eläinperäisestä jätteestä toimitetaan Honkajoki Oy:lle. Honkajoki Oy erottaa näistä eläinperäisistä raaka-aineista proteiineja ja rasvoja, jotka hyötykäytetään esimerkiksi biopolttoaineena ja eläinruoan valmistuksessa.

Honkajoki Oy perustettiin 1967 tehostamaan teurastamoiden eläinperäisten raaka-aineiden hyötykäyttöä. Yrityksellä on nykyään myös sopimus valtion kanssa noutaa maatiloilta kuolleet eläimet. Vuonna 2020 yritys vastaanotti 173322 tonnia raaka-aineita.

Toiminnan ydinidea on pysynyt samana alusta alkaen, mutta teknologia on kehittyneet ja sivuvirtojen käyttötarkoitukset muuttuneet.

– Jatkojalostamalla eläinperäisestä sivuvirrasta voidaan saada korkean arvon tuotteita, kuten raaka-aineita muun muassa lemmikkieläinten ruokiin. Kokemuksemme mukaan suomalaisiin tuotteisiin ja yrityksiin luotetaan kansainvälisillä ja lähialueiden markkinoilla. Rasva- ja proteiinituotteillemme riittää kysyntää, kirjoittaa liiketoiminnan kehityspäällikkö Reetta Nevala Sitran sivuilla.

Honkajoki Oy valittiin viime vuonna

Honkajoki Oy:n lihateollisuuden sivuvirroista valmistamia tuotteita. KUVA: Honkajoki Oy

Sitran Kiertotalouden kiinnostavimmat -listalle. Yritys on tänä päivänä yksi vastuullisimmista ja tehokkaimmista eläinperäisten sivutuotteiden jalostusmalleista myös maailmanlaajuisesti tarkasteltuna.

– Itse aloitin Honkajoella kehittämällä vientiä kansainvälisille markkinoille. Uskon, että Honkajoen kiertotalousratkaisulla on valtava kasvupotentiaali kehittyvissä maissa, joissa lihan syönti lisääntyy ja sivuvirtojen käsittely puuttuu lähes kokonaan. Yrityksen sitoutuminen teurastamoiden sivuvirtojen hyödyntämiseen sekä yhteistyöhön kehittyvissä maissa tekivät minuun vaikutuksen, Nevala jatkaa.

Yritys on kehittänyt Honkajoki Conceptia ja siihen perustuvaa projektiliiketoimintaa useamman vuoden ajan. Vuonna 2017 perustettiin GMM Finland Oy, joka tarjoaa asiakkailleen konsultointipalveluita ja konkreettisia kiertotalouden ratkaisuja elintarviketeollisuuden sivuvirtojen käsittelyyn ja hallintaan globaalisti. GMM Finlandin uudet kotisivut avattiin helmikuussa osoitteessa www.gmmfinland.com.

Monia käyttötarkoituksia.

Honkajoki Oy:n pääkonttori ja suurin tuotantolaitos sijaitsee Honkajoella, Kankaanpään kaupungissa, Satakunnassa. Lisäksi yrityksellä on tuotantolaitos Kaustisissa sekä toimistot Tampereella ja Turussa.

Honkajoki Oy:lle prosessiin tulevat materiaalit jaetaan eri kategorioihin:

1. Riskimateriaali, eli materiaali joka ei ole eläinlääkärin tarkastama, esimerkiksi tiloilla kuolleet lampaat. Riskimateriaali käytetään energiantuotannossa.

2. Eläinruoka- ja rehuteollisuuteen soveltumaton materiaali. Tämä kelpaa esimerkiksi turkiseläinten rehuihin ja orgaanisten, myös luomuun sopivien, lannoitteiden raaka-aineiksi.

3. Eläinruoka- ja rehuteollisuuteen kelpaava materiaali, josta valmistetaan prosesoitua eläinvalkuaista.

Kategorioiden 2 ja 3 materiaalista ero-

tellaan rasva, jota voidaan käyttää eläinten ravitsemukseen tai energiaksi, kuten biodieselin raaka-aineeksi Nesteellä.

Eri eläinlajien materiaali käsitellään omilla linjoillaan. Näin esimerkiksi lampaita ei käsitellä samalla linjalla kuin nautoja. Saapuva materiaali menee ensin vedenerotukseen. Tehtaalla on käytössä märkä- ja kuivarenderointi, jolla vesi ja rasva erotetaan massasta. Erilaisten manipulaatioiden ja fysikaalisten reaktioiden avulla saadaan rasva, proteiinit ja isommat luut eroteltua tarvittaessa. Tämän jälkeen seos kuivataan, jonka jälkeen lopputuotteessa on enää alle 5 prosenttia vettä, joten se säilyy kuukausia jauhamaissa muodossa.

Tavoitteena on, että Honkajoelle tulevalta materiaalista poistetaan käytännössä vain vesi, ja kaikki muu pyritään käsittelemään ja pakkaamaan uudelleenkäyttöä varten.

– Sivuvirtojen tuotteistaminen on ekologista liiketoimintaa. Eläinperäisten sivutuotteiden renderöintiprosessi Honkajoella sitoo moninkertaisesti enemmän kasvihuonekaasuja kuin mitä sen yhteydessä syntyy. Vaihtoehtoisin proteiiniraaka-aineisiin verrattuna kierroravinteidemme hiilijalanjälki on hyvin pieni, ja tavoitteenamme on jatkossa saavuttaa niiden osalta negatiivinen hiilijalanjälki, Nevala toteaa yrityksen vastuullisuusraportissa.

Teollinen symbioosi

Honkajoen tuotantolaitoksen ympärille on muodostunut Kirkkokallion seutukunnan teollinen symbioosi, eli tuotantolaitos ja sen ympärillä oleva muu teollisuus muodostavat ”ekoparkin”, jossa energia- ja sivuainevirrat pyritään hyödyntämään täysimääräisesti. Perimmäisen tavoitteena on pyrkimys kohti kiertotaloutta, joka toteutetaan energia- ja resurssitehokkaina suljettuina järjestelminä.

Yritykset hyödyntävät toinen toistensa energian käyttöä ja tuotantoa, materiaali- ja sivuvirtoja sekä jätteitä toimien siten symbioottisessa suhteessa keskenään. Esi-

Honkajoki Oy:n vastaanottamat raaka-aineet 2020	
	Määrä (t)
Luokan 1 raaka-aineet	21 294
Luokan 2 raaka-aineet	52 903
Välitysrasvat	4 842
Luokan 3 raaka-aineet	63 198
Välitysmyynti turkiskeittiöille	10 460
Maatilakeräilyssä ajetut kilometrit 2020: 1 502 029	

Honkajoki Oy:n Honkajoella, Kankaanpäässä. KUVA: Honkajoki Oy

merkiksi Honkajoki Oy:n tuotantolaitoksen lauhdelämpö käytetään Honkatarhojen kasvihuoneiden lämmittämiseen, kun taas tuotantolaitos ostaa lämpöenergiaa Vatajankosken sähkön kattilalaitoksesta. Tuotantolaitoksen jätevedet puhdistetaan itse, ja liete hyödynnetään viereisessä Gasum Oy:n biokaasulaitoksessa. Alueella toimiva lihanjalostaja Lihajaloste Korpela tuottaa orgaanista ainesta biokaasulaitokselle. Alueella toimii myös tuulivoimala.

Fokusta bioturvallisuuteen

Honkajoki Oy käynnisti vuonna 2020 mittavan kehittämis- ja investointiohjelman suunnittelun ja toteutuksen vuosille 2021–2025. Taustalla olivat globaalit muutokset, kuten turkissektorin pieneneminen sekä joidenkin toimijoiden lihan ja liha-tuotteiden myynti suoraan ulkomailla. Ohjelman tarkoitus on parantaa eläinperäisten sivutuotteista jalostettujen lopputuotteiden arvoa ja näin vahvistaa yrityksen kilpailuasemaa globaalisti. Investointiohjelman keskiössä on kestävä kehitys, energiatehokkuus ja hiilineutraalius.

Investointiohjelmassa korostuvat bioturvallisuusasteen parantaminen sekä kohentaminen. Globaalisti leviävien tautien ja uhkien rooli on kohonnut, jonka takia yritys on päättänyt kiinnittää lisähuomiota

Tuotannossa panostetaan korkeaan laatuun ja bioturvallisuuteen. KUVA: Honkajoki Oy

bioturvallisuuteen jo suunnitteluvaiheessa.

– Rakennamme muun muassa toisen pesulinjan Honkajoen tehtaan tontille varmistamaan, että meidän pesukapasiteettimme riittää konttien pesuun ja desinfiointiin, vastuullisuusraportissa kerrotaan.

Tänä keväänä Honkajoki Oy on aloittanut uuden höyhenproteiinilaitoksen rakentamisen. Höyhenet ovat keratiinipitoisia, mutta vaativat erityiskäsittelyä jotta ne saadaan hyvin sulaviksi. Höyhenistä valmistettua proteiinijauhetta voidaan käyttää

eläinruoissa. Uuden laitoksen odotetaan käynnistyvän ensi vuonna keväällä.

Honkajoki Oy:n omistavat Atria ja HK Scan Finland. Honkajoki Oy on myös osa-omistajana pilaantuneiden maa-ainesten puhdistamiseen erikoistuneessa Remsoil Oy:ssä sekä omistaa yhdessä Atrian kanssa Findest Protein Oy:n.

KIRJOITTAJA
Anna Kujala

UUSIA VAATIMUKSIA lammass- ja vuohieläinten tunnistamisessa ja rekisteröinnissä

Uuden lainsäädännön myötä lammass- ja vuohieläinten merkitsemisen ja rekisteröimisen määräaika lyheni 90 päivään. Elektronisten tunnistajien valikoima on laajentunut ja teuraaksi meneville lammass- ja vuohieläimille on mahdollistettu myös punaisen tilapäismerkin käyttö.

JOKAINEN LAMMAS- JA VUOHIELÄIN mukaan lukien kääpiövuoheet ja muflonit on merkittävä ja rekisteröitävä Ruokaviraston lammass- ja vuohierekisteriin. Merkintä- ja rekisteröintivollisuus koskee kaikkia edellä mainittuja eläimiä niiden lukumäärästä ja käyttötarkoituksesta riippumatta. Eläin on merkittävä ja rekisteröitävä, vaikka sitä pidettäisiin seuraeläimenä.

Lammass- ja vuohieläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö muuttui 21.4.2021, jolloin alkoi EU:n eläin-terveysäännösten (EU) 2016/429 ja sen nojalla annettujen säädösten soveltaminen. Lammass- ja vuohieläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevista yksityiskohtaisista vaatimuksista on säädetty eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetulla lailla (1069/2021) joka on astunut voimaan 1.1.2022 sekä lain nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (67/2022) joka on astunut voimaan 24.1.2022.

Lammass- ja vuohieläinten rekisteröinti

Uuden asetuksen mukaan lammass- ja vuohieläinten syntymää koskevat tiedot tulee ilmoittaa lammass- ja vuohierekisteriin 90 päivän kuluessa eläimen syntymästä tai jo ennen sitä, mikäli eläin siirretään syntymäpitopaikastaan. Ennen asetuksen voimaantuloa (24.1.2022) syntyneiden lammass- ja vuohieläinten osalta ilmoitusaika on kuitenkin edelleen 6 kuukautta.

Kaikki muut tapahtumailmoitukset kuten poistot, ostot, siirrot sekä ulkomailta tuonnit tulee ilmoittaa 7 päivän kuluessa tapahtumasta lammass- ja vuohierekisteriin.

Lammass- ja vuohieläinten merkitseminen

Uuden lain mukaan lammass- ja vuohieläimet on merkittävä syntymäpitopaikassaan viimeistään 90 päivän kuluessa eläimen syntymästä. Ennen lain voimaantuloa (1.1.2022) syntyneiden lammass- ja vuohieläinten osalta merkitsemisaika on kuitenkin edelleen 6 kuukautta.

Lammass- ja vuohieläin on merkittävä

kumpaankin korvalehteen kiinnitettävällä yksilöllisellä korvamerkillä. Toisen korvamarkin parina voi halutessaan edelleen käyttää elektronista korvamerkkiä ja jatkossa myös mikrosirua tai pötsibolusta. Mikäli lammass- tai vuohieläin on tarkoitettu teurastettavaksi alle vuoden ikäisenä niin eläimelle riittää yksi korvamerkki.

Pudonnutta tai lukukelvottomaksi muuttunutta tunnistinta ei saa kiinnittää eläimelle uudelleen. Pudonneen tunnistimen tilalle on viivytystä tilattava ja kiinnitettävä niin sanottu korvaava tunnistin, joka sisältää eläimen alkuperäisen EU-tunnuksen. Vapaita tunnistimia, joita tilataan syntyville eläimille ja joilla merkitään karitset ja kilit, ei saa missään tilanteissa käyttää korvaavina tunnistimina.

Mikrosirua voidaan käyttää vain silloin, kun eläin merkitään ensimmäisen kerran, koska mikrosirua ei ole mahdollista tilata korvaavana tunnistimena. Mikäli lammass- ja vuohieläin on tarkoitus merkitä siten, että toisena tunnistimena käytetään mikrosirua, on korvamerkki-mikrosiruyhdistelmä tilattava jo niin sanottuna vapaana tunnistimena. Pelkästään mikrosirulla merkitseminen on mahdollista vain aluehallintoviraston erillisellä luvalla esimerkiksi eläintarhoissa.

Naudoilla käytössä olleen punaisen tilapäismerkin käyttö laajenee jatkossa koskemaan myös lammass- ja vuohieläimiä. Punaista tilapäismerkkiä voidaan käyttää silloin, kun teurastettavaksi lähetettävän lammass- tai vuohieläimen kahdesta tunnistimesta toinen on pudonnut, vaurioitunut tai tullut lukukelvottomaksi ajallisesti niin lähellä teuraskuljetuksen lähtöä, että korvaavan tunnistimen toimittaminen perille pitopaikkaan ei olisi enää mahdollista. Muissa tapauksissa tilapäismerkin käyttäminen ei ole mahdollista.

Toimija on vastuussa omistamiensa tai hallussaan olevien eläinten asianmukaisesta merkitsemisestä. Rekisteröimätöntä, merkitsemätöntä tai puutteellisesti merkittyä eläintä ei saa luovuttaa tai siirtää pitopaikasta, vastaanottaa uuteen pitopaikkaan tai ottaa kuljetettavaksi tai teurastettavaksi.

Tunnistimien saatavuus

Ruokaviraston hyväksymiä mikrosirua, pötsiboluksia tai punaisia tilapäismerkkejä ei ole vielä saatavilla. Ruokavirasto tiedottaa sivuillaan, kun edellä mainittuja tunnistimia on tilausjärjestelmässä tilattavissa.

Eläimiä pitävän toimijan on huolehdittava siitä, että pitopaikassa on riittävästi vapaita tunnistimia lammass- ja vuohieläinten merkitsemistä varten. Suositus on, että uusia tunnistimia olisi noin vuoden käyttötarvetta vastaava määrä.

Lammass- ja vuohieläinten merkitsemiseen saa käyttää vain Ruokaviraston hyväksymiä tunnistimia. Tunnistimia voi tilata lammass- ja vuohierekisterin tilausjärjestelmän kautta, paperilomakkeella tai puhelimitse lammass- ja vuohierekisterin asiakaspalvelusta.

Pitopaikkojen kirjanpitovelvoite

Pitopaikkojen toimijoiden tulee pitää kirjaa pitopaikassa olevista, sinne saapuvista ja sieltä lähtevistä eläimistä. Pitopaikan kirjanpitoa koskevan vaatimuksen tarkoituksena on varmistaa eläinten jäljitettävyyden mahdollisissa eläintautitilanteissa.

Jokaisen pitopaikan osalta on pidettävä kirjaa pitopaikan eläinlajeista, eläinten lukumääristä ja eläinten tunnistetiedoista sekä niiden eläinten osalta, joille käytetään elektronista tunnistinta, tunnistimen tyyppi ja sijainti. Kirjaa on pidettävä myös pitopaikassa syntyneistä ja kuolleista eläimistä. Lisäksi kirjaa on pidettävä pitopaikkaan saapuvista ja sieltä lähtevistä eläimistä. Tiedoista on käytävä ilmi seuraavan pitopaikan tunnus tai seuraavan haltijan tunnus, siirrettyjen eläinten tunnistetiedot sekä siirron päivämäärä. Pitopaikan kirjanpitoon tiedot tulee kirjata kolmen (3) päivän kuluessa tapahtumasta, lukuun ottamatta karitsojen ja kilien syntymää, joiden osalta määräaika on pidempi.

Kirjaa voi pitää haluamassaan muodossa joko paperilla tai sähköisesti, kunhan siitä löytyy kaikki vaaditut tiedot. Kirjanpitoa on säilytettävä vähintään kolme vuotta, ja se on esitettävä pyydettyä viranomaisille.

Mikäli vastaavat tiedot ilmoitetaan lam-

KUVA: Päivi Nierosvaara

mas- ja vuohirekisteriin rekisteri-ilmoituk-
sille säädettyssä määräajassa, ei erillistä kir-
janpitoa tarvitse pitää.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin sähköinen asiointipalvelu

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin
sähköisen asiointipalvelun avulla toimijat
pystyvät itse tekemään ilmoitukset eläinten
pitopaikoista sekä eläintenpidosta. Ajan-
tasaiset tiedot eläinten pitopaikoista ovat
välttämättömiä esimerkiksi eläintaudin
puhjetessa. Asiointipalvelu löytyy osoittees-
ta <https://epr.ruokavirasto.fi> ja sinne kirjau-
dutaan tunnistautumalla suomi.fi-palvelun
avulla esimerkiksi pankkitunnuksilla. Pito-
paikat ja eläintenpitotoiminta voidaan il-
moittaa henkilötunnuksella, yritystunnuksella
tai maatilatunnuksella. Pitopaikka voi-
daan rekisteröidä omaksi, tai eläimiä voi-
daan pitää toisen toimijan rekisteröimässä
pitopaikassa. Sähköisen asioinnin kautta
voi myös tarkastella ja päivittää aiemmin il-
moitettuja tietoja. Ruokavirasto kannustaa
toimijoita kirjautumaan asiointipalveluun
ja tarkistamaan tietojensa ajantasaisuuden.
Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteristä on
syytä tarkastaa, että kaikki pitopaikat on il-
moitettu ja niiden sijainti sekä pitopaikalle

ilmoitetut eläinlajit ovat oikein. Lisäksi on
hyvä varmistaa erityisesti, että tietoihin on
merkitty pitopaikan kapasiteettitieto (pito-
paikan maksimi eläinmäärä).

Sähköisen asiointipalvelun sijasta ilmoit-
ukset eläinten pidosta ja pitopaikoista voi
tehdä lomakkeella kunnan maaseutuelin-
keinoviranomaiselle.

Valvonta

Lammas- ja vuohieläinten tunnistamis- ja
rekisteröintivaatimusten täyttymistä valvo-
vat ELY-keskukset, aluehallintovirastojen
läänineläinlääkärit sekä kuntien ja kun-

tayhtymien valvontaeläinlääkärit. Kaikkia
lammas- ja vuohieläimiä pitäviä toimijoita
valvotaan kattavasti riippumatta siitä, pide-
täänkö eläimiä tuotanto- vai harrastustar-
koituksessa. Havaituista laiminlyönneistä
voidaan tarvittaessa määrätä uuden lainsää-
dännön mukainen eläinten tunnistamis- ja
rekisteröintivalvonnan seuraamusmaksu.

KIRJOITTAJA

Marjaana Spets

Ruokavirasto

Eläinten hyvinvointi ja tunnistus

LISÄTIETOA:

- Lammas- ja vuohieläimille hyväksytyt
tunnistimet: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/lampaat-ja-vuohet/lampaiden-ja-vuohien-korvamerkit/> tai
Ruokavirasto.fi > Viljelijät > Eläintenpito
> Eläinten merkintä ja rekisteröinti >
Lammas- ja vuohieläimet > Lammas- ja
vuohieläinten tunnistimet

- Lammas- ja vuohieläimet: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/lampaat-ja-vuohet/> tai
Ruokavirasto.fi > Etusivu > Viljelijät > Eläintenpito > Eläinten merkintä ja rekisteröinti > Lammas- ja
vuohieläimet

- Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/elaintenpitajarekisteri/> tai
Ruokavirasto.fi > Etusivu > Viljelijät > Eläintenpito >
Eläinten merkintä ja rekisteröinti > Eläin-
tenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri

- Eläinrekisterin asiakaspalvelu: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/elainrekisterisovellukset/Asiakaspalvelu/>
tai Ruokavirasto.fi > Etusivu > Viljelijät
> Eläintenpito > Eläinten merkintä ja re-
kisteröinti > Eläinrekisterisovellukset >
Asiakaspalvelu

- Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin
valvonta <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/elainten-merkitsemisen-ja-rekisteröinnin-valvonta/> tai
Ruokavirasto.fi > Etusivu > Viljelijät >
Eläintenpito > Eläinten merkintä ja re-
kisteröinti > Eläinten merkitsemisen ja
rekisteröinnin valvonta

- Laki eläinten tunnistamisesta ja rekiste-
röinnistä (1069/2021)

- Maa- ja metsätalousministeriön asetus
eläinten tunnistamisesta ja rekisteröin-
nistä (67/2022)

Lammas- ja vuohirekisterin asiakaspalvelun uudet yhteystiedot 1.1.2022 lähtien:

lammasvuohirekisteri@ruokavirasto.fi

puh. 0295 205 302,
arkisin klo 8.15-16.00

Postiosoite: Lammas- ja vuohirekisteri,
Ruokavirasto, Mustialankatu 3,
00790 HELSINKI

KUVA: Bruno / Germany, Pixabay

Eväitä haasteelliseen aikaan

Maatalous on kohdannut taas uusia haasteita, vaikka vanhoissakin olisi ollut selätettävää. Ukrainan sodan myötä energian hinta on noussut merkittävästi, ja se vaikuttaa kaikkiin kustannuksiin. Ei siis voida jäädä lepäämään laakereille, vaan on löydettävä keinoja, joilla selviydytään vaikeiden aikojen yli. Tulevaakin vuotta on mietittävä suunnittelussa ja hankinnoissa. Niitä on mietittävä tarkasti, mutta varottava väärässä kohtaa säästämistä. Silloin voidaan säästön sijaan aiheuttaa tappioita tulokseen.

Tarvitaanko muutoksia tuotantoon

Tuotantoympäristö on muuttunut, joten jokaisen lampurin pitää miettiä uudelleen strategiaansa. Onko se ajantasainen, kuinka selvitä tässä tilanteessa? Tuotannon jokainen osa-alue on optimoitava. On pohdittava pitääkö muuttaa tuotannon aikataulutusta. Millainen eläinmäärä ja ruokinta tuo parhaan tuloksen? On yrittävä huomioida nykyiset ja tulevatkin hinna muutokset. Pitää seurata tilannetta, laskea järjevin vaihtoehto ja reagoida ripeästi muutoksiin. Seuraavalle talvikaudelle on mietittävä oikea lammasmäärä, kun tiedetään saatujen rehujen määrä ja laatu. Turhat täyte-eläimet tai huonot uuhet vievät tilaa ja resursseja, jotka kannattaa säästää tuottaville eläimille. Samalla suunnitellaan sopiva tuotantorytmi.

Rehuomavaraisuus on tie parempaan tuottavuuteen

Peltoviljelyssä kannattaa keskittää panokset hyvälle lohkoille, jotta niistä saadaan korjattua riittävästi hyvälaatuista rehua tulevalle talvelle. Suunnitelmallisuus nousee arvoonsa kalliiden tuotantopanosten, kuten polttoaineen myötä. On mietittävä niin muokkauksen, lannoitusten kuin ajokilometrienkin tuottavuus.

Kun tavoitteena on hyvälaatuinen ja runsas sato, käytetään palkokasveja ja tehdään tarvittaessa täydennyskylvöt ja lannoitus.

Säilörehun korjuu kannattaa optimoida. Tuotantovaiheen rehu on tehtävä ajoissa, silloin se on sulavaa. Ruokinnassa säästetään väkirehukustannuksissa, kun sillä pystytään kattamaan suuri osa lampaiden ravinnontarpeesta. Turha paalata tikkua, joka jää ruokintapöydälle syömättä.

Rehun teossa on kiinnitettävä huomiota erityisesti säilöntälaatuun. Huonosti säilyneet ei maita eikä tuota, vaan jää pöydälle, tai pahimmassa tapauksessa rehu on siirrettävä suoraan kompostiin. Monilla tiloilla hukkaa tulee myös syöttäessä. Rehua haaskautuu karsinoihin ja pilaantuu paalihäkkiin. Toisaalta hyväkään rehu ei tuota, jos ruokintatila ei ole riittävästi. Hävikki-rehun tuotantokustannus on yhtä iso kuin syödyn rehun, ja kaikki rehu on saatava tuottamaan.

Laitumet tuottamaan

Ennen laidunkautta on karitsat saatava mahdollisimman suuriksi, jotta ne pystyvät hyödyntämään laidunrehua tehokkaasti. Siihen on ratkaisuna emien hyvä maidontuotanto ja tehokas alkukasvatusrehu, joka valmistaa karitsan märehitjäksi. Pikkukaritsan ruokinnassa ei kannata pihistellä, sillä siitä joutuu maksamaan pitempänä kasvatusaikana. Jos se osuu syksyllä sisäruokintakaudelle, siitä tulee kallista.

Laidun on edullista ja tuottavaa rehua, kun laidunnus tehdään oikein. Laidun voi väärin hoidettuna olla pelkkä säilytyspaikka, josta lampaat saavat vain ylläpitorehun. Laitumet pitää mitoittaa oikein, lohkoittaa ja syöttää oikeassa kasvuvaiheessa. Laidunnus on aloitettava ajoissa, ettei laitumet ”karkaa” liian vanhoiksi. Karitsoille pitäisi olla puhtaat lohkot, joilla ei edellisenä kesänä ole ollut lampaita, jotta vältyttäisiin loisongelmilta. Lohkoa pitää vaihtaa, kun seuraava lohko on syöttökorkeudessa. Ei siis odoteta, että vanha laidun on kaluttu tyhjäksi. Karitsoiden kasvatuslaitumeksi soveltuvat parhaiten peltolaitumet sekä al-

kukesän rehevät luonnonlaitumet.

Karitsoiden punnituksilla seurataan painoja, jolloin nähdään, että kasvut pysyvät hyvinä. Näin saadaan teuraskypsät kerättyä hyvän hinnan aikana pois laidunta kuluttamasta. Jos kasvut heikkenevät, etsitään syy ja tehdään tarvittavat korjaustoimenpiteet. On järkevintä saada kevätkaritsat kasvamaan mahdollisimman paljon edullisen laidunrehun avulla. Hyvä kasvu takaa tehokkaan rehunkäytön.

Seuraa taloutta ja reagoi ajoissa

Talusionsioita kannattaa seurata aktiivisesti ja puuttua rohkeasti muutostarpeisiin. Lammastuotannossa tulot tulevat jaksoittain ja menoihin on varauduttava. Budjetointi auttaa pysymään talouden tilanteen tasalla. Nyt kun taloudelliset tilanteet muuttuvat nopeasti, myös budjettia on päivitettävä samaan tahtiin. Maksuvaikeuksien tullessa on järkevää olla heti yhteydessä laskuttajiin tai pankkiin.

Lampuri on tärkein tuotantotekijä, mutta yksin ei tarvitse pärjätä

Kaikkien näiden arjen vaatimusten keskellä tärkeintä on lampurin jaksaminen, ilman sitä ei yksikään edellä mainittu asia toteudu. Päivittäiset rutiinit, riittävä uni, ravinto ja lampaiden kanssa toimiminen pitävät elämän kasassa. Päiviin pitäisi mahduttaa hetkiä, jotka tuovat hyvää oloa. Koko aika ei kannata stressata. Asioista ja huolista kannattaa keskustella niin ystävien, kollegoiden- kuin asiantuntijoidenkin kanssa. ProAgriasta saat asiantuntijat avuksesi niin talous-, pelto- kuin lammassasioissa. Yhteistyöllä eri osajien välillä ratkomme haasteita ja olemme apunasi tässä haastavassa ajassa.

KIRJOITTAJA

Sari Heltelä

lammastuotannon erityisasiantuntija
ProAgria Etelä-Savo

Perinteinen nahan muokkaus taljaksi vie yli viikon

Johanna Hellström ja Henri Vainio ovat luotsanneet Rantasen Nahkajalostamoä noin vuoden työtuonteja säästämättä.

Nahan muokkaaminen taljaksi vaatii yhä paljon käsityötä. Muokausjono Rantasen Nahkajalostamolla on nyt noin neljä kuukautta.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Terhi Torikka

RANTASEN NAHKAJALOSTAMO Laviassa on toiminut nyt uusien omistajien, **Henri Vainion** ja **Johanna Hellströmin** luotsaamana noin vuoden. Käytännön toiminnasta vastaa tehtaanjohtaja Hellström. Hänelle nahkojen muokkaaminen oli ennalta vierasta, mutta nyt lähes kaikki työvaiheet ovat tulleet tutuiksi.

– Tässä hypättiin liikkuvan junan kyytiin. Onneksi edelliset omistajat auttoivat alkuun. Edelleen täällä oppii melkein joka päivä jotakin uutta, kertoo Hellström.

Hänen lisäksi nahkajalostamolla työskentelee viisi muuta työntekijää, joista

suurin osa siirtyi edellisen omistajan palkkalisloilta. Uutta väkeäkin on palkattu, ja pian tarve siihen on eläköitymisen vuoksi jälleen.

Hellström ja Vainio kehuvat ahkeraa ja osaavaa henkilökuntaa, joka työskentelee hymyssä suin, vaikka työ on usein kiireistä ja raskasta.

Perustoimintojen haltuun ottamisen jälkeen uusilla yrittäjillä alkaa olla aikaa myös uudistusten suunnitteluun. Ainakin kuivaustilaa pitäisi saada lisää, jotta vain kuvaukseen liittyvistä viikonlopputöistä päästäisiin eroon.

Rajoitteita aiheuttaa tila, jota vanhoissa rakennuksissa on niukasti. Vanhin osa muokkaamosta on 1800-luvun puolelta.

Noin 15 000 taljaa vuodessa

Muokkaamon läpi saadaan vietyä viikossa kaksi erää, eli noin 350 nahkaa. Vuodessa tämä tarkoittaa noin 15 000 muokattua nahkaa. Näistä valtaosa on asiakkaille palautuksena meneviä rahtitöitä.

– Taljojen teettäminen on viime aikoina lisääntynyt selvästi, Vainio kertoo.

Rantasen Nahkajalostamo sijaitsee Laviällä.

Taljojen määrän lisääntymiseen Rantasella on saattanut vaikuttaa myös muiden alan toimijoiden väheneminen Suomessa.

Jokaista nahkaa käsitellään ihmisvoimin monta kertaa. Työ on siis varsin fyysistä. Ensimmäisessä vuorossa on kolme eri pesukertaa, joissa menee yhteensä pari vuorokautta. Niitä seuraa kaavaus, jossa nahkasta kaavietaan ylimääräinen rasva. Tämä on yksi riskikohdista, joissa hyvin pehmeä nahka voi revetä, tai nahkaan voi tulla reikä, jos villan seassa on roskia kuten käpyjä, takiaisia tai kovia villapaakkuja.

– Rikkoutumisten välttämiseksi →

Yllä olevassa kuvassa kaavauskoneella puoliaksi ajettu nahka.

Vasemmassa kuvassa nahkojen syrjäämistä, eli veitsellä leikataan ylimääräiset osat pois.

KUVAT: Johanna Hellström

nahat tulisi tutkia tarkkaan ennen toimitamista muokattavaksi. Muuten prosessin alku ja nahka voivat mennä hukkaan, Hellström toteaa.

Herkimpiä repeämille ovat roskaisten nahkojen lisäksi hyvin ohuet nahat.

– Jostain syystä harmaiden lampaiden nahkat ovat muita ohuempia. Esimerkiksi turkislampaiden- ja kainuunharmas-karitsoiden taljat ovat haastavia tehdä, Hellström kertoo.

Kasvipohjaisuus harkinnassa

Kaavauksen jälkeen vuorossa on villan valkaisu. Samalla nahan huokoset avautuvat taljan pehmentämiseksi. Tätä seuraa alunaliotus, kuivatus ja nahan venytys muotoonsa. Kuivatus kestää sitä pidempään, mitä pidempi villa muokattavissa nahoissa on.

Venytyksen yhteydessä nahan reunoja siistitään ja pintaa hiotaan pehmeäksi. Seuraavassa vaiheessa villa avataan karstalla. Avauksessa hävinneet tapulit muodostuvat takaisin kemiallisessa pesussa, jossa talja käy avaamisen jälkeen. Joskus repeämiä parsitaan loppuvaiheessa ja villaa viimeistellään harjaamalla.

Myös kasvipohjaisen muokkauksen mahdollisuuksia on selvitetty, mutta prosessi olisi tuplasti nykyistä kalliimpi ja kestäisi pidempään. Siksi sitä ei ainakaan toistai-

Nahkoja orsilla kuivumassa.

seksi tarjota asiakkaille.

– Pyrimme kyllä tekemään testieriä ja selvittämään mahdollisuuksia, yrittäjät kertovat.

Tällä hetkellä myös nahkanjalostus kärsii muun muassa energian ja kemikaalien hintojen noususta, minkä vuoksi muokkaushintoja on jouduttu korottamaan.

Likainen nahka voi sotkea muita

Asiakkailta on tullut jonkin verran muokkaamolle palautetta, jossa nahkoja moititaan keltaisuudesta. Keltaisuus johtuu Hellströmin mukaan siitä, että erän joukossa on ollut likainen nahka tai nahkoja. Näistä pesussa irtoava lika voi tarttua saman erän puhtaampienkin nahkojen villaan ja

Pahimmillaan nahasta lähtee villa irti esimerkiksi huonon suolauksen tai heikon villalaadun vuoksi. Yllä kuvan oikeassa reunassa taljoista irrotettuja paakkuja ja roskia.

etenkin sen karkeimpiin kohtiin, kuten reisiin. Sitä, voitaisiinko selvästi likaiset nahat alkaa koota erikseen omiin eriinsä, nahkajalostamolla ei ole vielä harkittu, sillä se lisääisi työtä ja pidentäisi toimitusaikaa osassa nahoista.

Joskus ongelmia aiheuttavat kaikkein hienoimmat ja ohuimmat villalaadut, jotka ovat herkkiä katkeamaan.

Myös muokkausprosessissa tapahtuu silloin tällöin virheitä, jotka olisi voitu välttää.

– Ne tunnustamme ja korvaamme kyllä, Väinö vakuuttaa.

Hän muistuttaa, että nahkojen reitillä on monta muutakin vaihetta kuin muokkaamo, mutta mahdolliset virheet lopputuotteessa menevät lähes aina muokkaamon piikkiin. Todellisuudessa on mahdollista, että esimerkiksi nylkeminen tai suolaus on tehty puutteellisesti, eikä nahka ole enää muokkaamolle tullessakaan kunnossa. Tällöin muokkaamolta soitetaan nahkojen omistajalle, ja selvitetään, miten asiassa toimitaan. Esimerkiksi huonosti suolatusta nahasta karva irtoaa herkästi, mistä seuraa paljaita kohtia.

Kauniita taljoja mielivien lampureiden kannattaa muistaa myös oma vastuunsa prosessissa. Villan pituus, kuitujen laatu, puhtaus ja takuttomuus sekä nahkan paksuus ja siihen jääneen rasvan tai lihan määrä vaikuttavat kaikki lopputulokseen.

Pienet erät hankalia

Muokkaamon näkökulmasta haasteita on yleisesti enemmän harrastajien kuin ammattilaisten toimittamissa nahoissa. Hyvin pienet erilliset erät myös ovat suhteellisesti työläämpiä kuin teurastamojen kautta tulevat isot erät.

Muokkaamo on ohjeistanut teurastamoi- ta suoraan, jotta yhteistyö sujuisi mahdollisimman hyvin, ja suunta onkin ollut parempaan. Lampureille suunnattuja ohjeita löytyy Nahkajalostamon verkkosivuilta.

Niiden noudattamisen lisäksi yhteystietojen selkeä merkintä on tärkeää, jotta valmiit taljat päätyvät oikealle omistajalle. Muokkaamo merkitsee raakanahkoihin veitsellä juoksevan numeron nahkojen saapuessa.

Liika rasva ja liha aiheuttavat suolavikoja ja kaavatessa reikiä.

Esimerkiksi kävynranka taljassa aiheuttaa reiän nahkaan kaavatessa.

Ulostejäämät pitäisi saada taljoista pois muun muassa työturvallisuuden takia.

KUVAT YLLÄ: Johanna Hellström

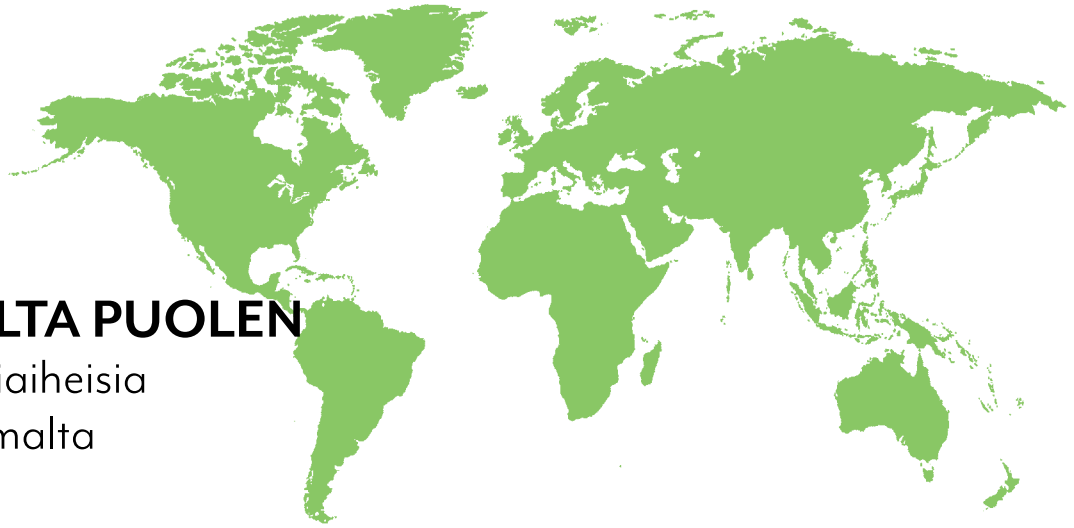

Hyvälaatuisen villan tapulit muodostuvat takaisin kemiallisessa pesussa.

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

KOONNUT **Janina Sivonen**

Uuhien käyttäytymismuutosten tarkkailu voi auttaa karitsointien hallinnassa

HARTPURYN YLIOPISTON tutkimuksessa arvioitiin tiineiden uuhien käyttäytymiseen liittyvien muutosten kestoa ja tiheyttä ennen karitsointia.

Hypoteesin mukaan lampaiden käyttäytymisessä tapahtuu visuaalisesti havaittavia muutoksia ennen karitsointia. Tutkimuksen aikana seurattiin 17 lammasta normaalin karjanhoitomenettelyn mukaisesti. Eläimet pidettiin pienissä ryhmissä 6 viikkoa ennen karitsointia tarkemman seurannan mahdollistamiseksi. Tietoja

kirjattiin ylös muun muassa seisomisen, makaamisen, liikkumisen sekä supistus-käyttäytymisen osalta.

Tulosten perusteella todettiin, että tiineet uuhet viettävät noin 10 tuntia päivässä makuulla ja toiset 10 tuntia seisoen. Tilasto vastaa muilla märehitijöillä, kuten nautakarjalla, tehtyjä tutkimuksia sisäruokintakaudella. Poikima-apua tarvitsevat uuhet kävelivät enemmän kuin ilman apua karitsoinnista selvinneet uuhet.

Tutkijat totesivat, että parempi ymmär-

rys käyttäytymismuutoksista voi tarjota mahdollisuuksia tehostettuun visuaaliseen seurantaan. Tutkimuksen oivallukset voivat auttaa karitsoinnin hallinnassa, jotta siihen liittyvät ongelmat ja kuolemat saataisiin minimoitua. Erityisesti makuukäyttäytymisessä tapahtuvien muutosten havaitseminen voisi auttaa tuottajia karitsoinnin seurannassa sekä hoidon tehostamisessa.

Lähde: *Farming UK* 3/2022

Ruokinnalla suuri vaikutus ternimaidon laatuun

FARMING CONNECTIN ja Flock Health Ltd:n tekemä tutkimus korostaa laadukkaan ruokinnan merkitystä tiineyden loppuvaiheessa sekä sen yhteyttä ternimaidon laatuun. Tutkimus suoritettiin keräämällä 64 walesilaiselta tilalta vähintään kymmenen uuhien maidonäytteitä vuoden 2021 ensimmäiseltä ja viimeiseltä karitsointiviikolta. Näytteitä saatiin kaikkiaan 1 295 uuhelta ja maidon laatu testattiin Brix refraktometrillä.

Näytteistä tehtyjen havaintojen perusteella useimpien uuhien ternimaito oli laadultaan hyvää, sillä peräti kolmella neljäsosalla ternimaidon vasta-aineet olivat Brix-asteikolla 26,5 %, kun hyvän laadun raja on 22 %. Paremman ternimaidon

omaavissa uuhilaumoissa yhdistäviä tekijöitä olivat yli 12 % proteiinipitoisuus säilörehussa sekä vähintään 45 cm pöytätila eläintä kohden. Sopivassa kuntoluokassa olevat uuhet näyttivät tuottavan parempaa ternimaitoa kuin laihat.

Tutkimusta vetänyt eläinlääkäri **Fiona Lovatt** toteaa, että ternimaidon vasta-ainepitoisuusmittarin käyttöä suositellaan kaikille tiloille. Erityisen tärkeää olisi tunnistaa uuhet, joilta voidaan kerätä ja varastoida ternimaitoa. "Kun viljelijät luottavat ternimaidon laatuun, he voivat keskittää resurssiaan riittävän ternimaitomäärän varmistamiseksi kaikille karitsoille", Lovatt huomauttaa.

Lähde: *Farming UK* 2/2022

IFA:

"Kaikki käytettävissä olevat maat ruoantuotantoon"

IRLANNIN VILJELIJÖIDEN YHDISTYS (IFA) on reagoinut maataloustuottajien vaikeaan tilanteeseen, joka johtuu muun muassa rehuhihin ja lannoitteisiin liittyvistä puutteista. IFA:n kansallinen lammassoittaja **Kevin Comiskey** toteaa, että jos alaa ei tueta, lampaankasvattajat voivat kohdata vakavia seurauksia.

Hän on huolissaan siitä, että tuotantopainosten huono saatavuus sekä alan yleiset kannattavuusongelmat aiheuttavat viljelijöille kohtuuttoman suuria huolia. Yhdistys pyrkii helpottamaan tuottajien tilannetta tarjoamalla välitöntä ja suoraa tukea, jotta lannoitteiden, rehujen ja polttoaineiden aiheuttamat kustannukset pystytään kattamaan tiloilla. Comiskey haluaa korostaa myös nurmituotannon lisäämisen tärkeyttä, jotta lampaankasvattajat voisivat hyödyntää kaiken käytettävissä olevan maa-alan ruoantuotantoon. "Jos nurmituotannossa on ongelmia, lammastalouden keskeinen osa-alue, lammaskauppa, kärsii siitä ensimmäisenä. Painopiste tulee olla nurmikasvien resurssien maksimoinnissa", hän totesi.

Lähde: *Agriland* 3/2022

Nimi muuttui, toiminta tuottajien eteen jatkuu.

SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA
Lisätiedot: Anniina Holopainen, puh. 050 9131 845
suomenlammassosuuskunta@gmail.com
TOIMIALUEENA KOKO SUOMI

Niveltulehdukset vaivaavat erityisesti karitsoita

Syy lampaiden ontumiseen löytyy usein sorkista. Kuitenkin myös niveltulehdukset voivat aiheuttaa ontumisia, erityisesti karitsoilla.

MERKITTÄVIMPIÄ ovat bakteerien aiheuttamat niveltulehdukset, jotka voivat olla paikallisen ihovaurion tai pistohaavan aiheuttamia, mutta moniniveltulehdusten takana on tavallisesti yleistulehdus ja bakteerin leviäminen veriteitse niveliin. Niveltulehdukset heikentävät lampaiden hyvinvointia, sillä tulehtuneet nivelet ovat kivuliaita ja vaikeutunut liikkuminen voi johtaa aliravitsemukseen. Niveltulehdukset vaativat usein tehokasta ja pitkää hoitoa, minkä lisäksi eläinten kasvu hidastuu tai pahimmillaan pysähtyy, joten taudinpurkauksella voi olla huomattavia taloudellisia vaikutuksia. Tappioita lisäävät myös niveltulehdusten aiheuttamat hylkäykset teurastuksessa.

Huolehdi karitsoiden ternimaidon saannista

Pikkukaritsoilla puutteellinen vastustuskyky ternimaidon riittämättömän saannin seurauksena voi johtaa streptokokin, erityisesti *Streptococcus dysgalactiae* -bakteerin, aiheuttamaan moniniveltulehdukseen. Streptokokkiniveltulehdusta esiintyy alle 4 viikon ikäisillä karitsoilla. Bakteeria esiintyy ongelmatiloilla uuhien limakalvoilla, joihin sitä päätyy ympäristöön. Bakteeri säilyy hyvin kuivassa oljessa ja villassa. Karitsat saavat tartunnan emän utareesta tai ympäristöstä tavallisesti navan kautta alle 2 viikon iässä. Oireena on yhden tai useamman jalan ontuminen, mutta joskus oireena voi olla vain jäykkyys, heikkous ja makoilu sekä pidempään jatkuneena kuihtuminen. Osalla sairastuneista karitsoista havaitaan napa-tulehdus. Akuutissa vaiheessa tulehtuneessa nivessä ei juurikaan esiinny turvotusta, mutta tulehduksen kroonistuessa turvotus kehittyy 1-2 viikossa. Ennaltaehkäisyssä tulisi huolehtia riittävästä ternimaidon saannista ja hyvin kuivitetusta ympäristöstä.

Puutiaisten levittämä bakteeritartunta heikentää vastustuskykyä

Kesäaikaan laiduntavilla karitsoilla voi esiintyä stafylokokkibakteerin (*Staphylococcus aureus*) aiheuttamaa yleistulehdusta, johon usein liittyy myös niveltulehdus. Taustalla on puutiaisten levittämä verenvalkosoluissa lisääntynyt bakteeri, *Anaplas-*

ma phagocytophilum, joka aiheuttaa karitsoille kuumetaudin (laidunkuume) ja vastustuskyvyn laskun. Puutiaisen aterioidessa sen suuosista ja karitsan iholta pääsee verenkiertoon myös stafylokokkibakteereita, jotka pystyvät aiheuttamaan verenmyrkytyksen heikentyneen vastustuskyvyn johdosta. Sairastuneet karitsat ovat 2–12 viikon ikäisiä ja niillä esiintyy heikkoutta, ontumista ja joskus myös hermosto-oireita. Niveltulehduksen lisäksi sisäelimiin voi kehittyä paiseita, minkä johdosta hoito on usein epäkiitollista, ellei sitä pääse aloittamaan tartunnan varhaisvaiheessa. Ennaltaehkäisyä on välttää karitsoilla laitumia, joilla puutiaisia tiedetään esiintyvän sekä puutiaiskarkotteet.

Sikaruusutartunta voi olla tilaongelma

Sikaruusubakteerin (*Erysipelothrix rhusiopathiae*) aiheuttamaa niveltulehdusta esiintyy 2–6 kuukauden ikäisillä karitsoilla.

Sikaruusubakteeri on tavallinen maaperässä ja eläinten ulosteissa. Tartunta saadaan tavallisesti ihovaurioiden kautta bakteerin saattamasta ympäristöstä. Esimerkiksi sikojen ja siipikarjan, mutta myös lampaiden lanta voi sisältää runsaasti sikaruusubakteeria.

Taudinpurkauksissa sairastuu tavallisesti alle 10 % karitsoista, mutta jopa 40 % sai-

rastuvuutta on kuvattu. Oireena on kuume ja ontuminen. Nivelet eivät näytä turvonneilta, mutta taudin kroonistuessa nivelten ympäristö paksuuntuu sidekudosmuodostuksen takia ja lihakset voivat surkastua.

Maissa, jossa lampaita kylvetetään ulkoloistartuntojen vuoksi, sikaruusu voi aiheuttaa myös voimakkaan sorkka-alueen ihonalaiskudoksen tulehduksen, joka voi joskus levitä myös niveliin. Tartunnanlähteenä on useampana päivänä käytetty ulosteella saastunut kylvetyksliuos. Oireita esiintyy kaiken ikäisillä lampailta viikon sisällä kylvetyksestä.

Karitsoiden niveltulehdukset ovat usein osa yleistulehdusta

Ruokavirastoon lähetetään näytteitä lampaista hyvin harvoin niveltulehdusepäilyin vuoksi. Patologiseen sairauden syyn tai kuolinsyyn selvitykseen tulleissa lammasnäytteissä niveltulehduksia todetaan satunnaisesti ja lähinnä karitsoilla.

Sikaruusun aiheuttama niveltulehdus oli yhden tilan teuraskaritsoiden ontumisongelman aiheuttaja. Muuten karitsoiden niveltulehduksia on todettu yksittäisiä tapauksia. Aiheuttajia olivat streptokokki-, stafylokokki- ja *E. coli* -tartunnat, joihin liittyi myös yleistulehdusmuutoksia. Jonkin verran on todettu myös kroonisia niveltulehduksia, joiden alkuperäistä aiheuttajaa ei enää saatu selville.

KIRJOITTAJA

Teija Kokkonen

Ruokavirasto

Näytevastauksissa aina myös jatko-ohjeet.

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Lammasterveys 2020 -ohjelma
- Tiineysneuvonta ja uuhineuvolat
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Asiantuntijawebinaarit, ks. koulutuskalenteri
- **TILAUKSET: lammasmaailma.fi**

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

Kalkkia, jodia ja seleeniä – mitä lam

Lampaan hyvä vastustuskyky syntyy hyvillä rehuilla, joita on riittävästi saatavilla ja kaikilla tilaa niiden syömiseen. Ongelmatilanteissa on usein puutetta joko valkuaisesta tai energiasta, mutta taustalla voi olla myös kivennäis- tai hivenaineiden vaje. Tässä tekstissä käydään läpi joitakin tavallisia kivennäisiin tai hivenaineisiin liittyviä ongelmia esimerkkien avulla.

Syömätön, totinen, tärisevä ja muiden joukosta jäävä lammas

Esimerkki I. Lopputiine, tuhdissa kuntoluokassa oleva, kolmatta kertaa poikiva suomenlammassuuhi söi vielä aamulla kohtalaisesti. Iltapäivällä uuhi seisoskeli yksinään syrjässä muista. Pari tuntia myöhemmin uuhella oli hienoista pään tärinää ja lievää horjumista. Lampuri päätti mitata uuhelta lämmön. Samalla hän havaitsi, että myös uuhien takajalat tärisivät. Eläimen ruumiinlämpö oli 38,2 °C. Onneksi eläinlääkäri saatiin nopeasti paikalle lääkitsemään uuhia.

Esimerkki II. Katraalla oli poikkeava päivä. Lopputiineille uuhille oltiin antamassa klostridioosirokotetta, kun havaittiin yhden vanhemman uuhien makaavan joukon keskellä. Uuhi otettiin ryhmästä eroon, jolloin se horjui eteenpäin ja oli lievästi puhaltunut. Uuhi virkistyi suonensisäisesti annettusta kalsiumlääkityksestä, samalla uuhesta otettiin talteen verinäyte. Verinäytteestä kävi selville hieman alhainen kalsiumtaso sekä alhainen magnesiumtaso.

Esimerkki III. Nuoret 8–9 kuukauden ikäiset pässit kerittiin joulukuun alkupäivinä. Nuoret pässit olivat hoikkia, koska kesällä niitä oli vaivannut ripuli. Kerinnällä toivottiin saatavan vauhtia loppukasvuihin. Noiin vuorokausi kerinnän jälkeen osalla pässipojista oli halvausoireita. Ne makasivat, olivat alilämpöisiä ja niiden pötsi oli hieman täyttynyt. Osalla oli tärinää pään alueella ja osa potki jaloillaan maatessaan. Pässit eivät autettunakaan päässet ylös.

Kalsiumaineenvaihdunnan häiriöt voivat alkaa yllättäen. Taustalla voi olla kalsiumin vaje tai häiriö aineenvaihdunnassa. Stressi käsittelystä, olosuhteiden muutoksesta tai muusta syystä altistaa sairastumiselle. Taustalla voi olla esimerkiksi heikko veden

KUVAT: Johanna Rautiainen

Muista huolehtia aikuistenkin pässien kivennäisten saannista

Kalsiumaineenvaihdunnan häiriöt voivat alkaa yllättäen. Taustalla voi olla kalsiumin vaje tai häiriö aineenvaihdunnassa.

saanti. Uuhi voi oireilla viimeisten tiineysviikkojen aikana, juuri ennen karitsointia tai karitsoinnin aikana, jolloin karitsoinnin eteneminen keskeytyy. Uuhella kalsiumin tarve on suurin aivan viimeisinä tiineysviikoina, kun karitsat kasvavat kohdussa nopeasti. Uuhien ternimaidossa ja maidossa on enemmän kalsiumia kuin lehmänmaidossa.

Ummessaolevien ja imettävien uuhien ruokinnan pitää sisältää tarpeeksi kalsiumia. Kalsiumin tarve kasvaa tasaisesti tiineyden aikana ja on huipussaan imetysvaiheessa. Mitä useampaa karitsaa uuhi kantaa, sen suurempi on kalsiumin tarve. Tavanomaisesti ongelmia on uuhilla, jotka kantavat tai imettävät kolmea tai useampaa karitsaa.

Kalsiumaineenvaihdunnan häiriöt voivat vaivata myös nuoria lampaista, jopa joukko-sairastumisena. Tällöin taustalla on yleensä vakava stressi, kuten kerintä kylmänä vuo-

denaikana eläinten kuntoluokan ollessa alhainen tai koirien ahdistelema katras.

Elimistön kalsiumaineenvaihdunta on monimutkainen tapahtuma. Lyhyesti kuvattuna kalsiumaineenvaihduntaa säätelee lisäkilpirauhanen. Kalsiumtason laskiessa lisäkilpirauhanen erittää PTH hormonia, joka edistää kalsiumin talteenottoa ravinnosta ja luustosta. Tähän aineenvaihduntareaktioon tarvitaan erityisesti magnesiumia ja D vitamiinia. Jos magnesiumia on niukasti, ei PTH hormoni toimi optimaalisesti.

Katastrofi lampolassa – korkea karitsakuolleisuus

Esimerkki IV. Iso osa tilan karitsoista, joko syntyi kuolleena tai kuoli muutaman päivän iässä. Hengissä selvinneet yksilöt olivat normaaleja. Kuolleet karitsat olivat karitsueista, joissa kaikki karitsat kuolivat alle kahden päivän ikäisinä tai syntyivät kuolleina. Osalla kuolleena syntyneistä oli heikko karvapeite ja patti kaulan alueella. Muuten ne näyttivät täysiaikaisilta. Tilanteen varmistamiseksi kuolleita karitsoita lähetettiin tutkittavaksi. Kaikilla karitsoilla todettiin jodin puutteesta suurentunut kilpirauhanen.

Lampaat ovat nautoja alttiimpia jodipuutteelle. Vanhemmilla eläimillä on har-

mas tarvitsee?

Lampaat ovat nautoja alttiimpia jodinpuutteelle.

voin selviä puutosoireita, mutta syntyvät karitsat ovat vaarassa. Lopputiineyden luomiset ovat mahdollisia tai vastasyntyneet karitsat ovat heikkoja, niillä on huono karvapeite ja suurentunut kilpirauhanen. Kun ongelma havaitaan, on enää harvoin mitään tehtävissä. Varmista, että kivennäinen ja suola sisältävät jodia.

Vielä lisää seleeniä?

Esimerkki V. Eräällä tilalla useammalla uuhella oli ollut vaikeuksia karitsoinnin yhteydessä. Yhtenä iltana apuun oli hälytetty myös eläinlääkäri. Lampurin mielestä ongelmat johtuivat seleenin puutteesta, joten hän pyysi eläinlääkärin antamaan kaikille uuhille seleeniä pistoksena. Samalla otettiin myös verinäytteet seleenianalyysiä varten. Tilan uuhet olivat erittäin hyvin ruokittuja ja osa iäkkäitä ensisynnyttäjiä. Seleenitulos valmistuttua ilmeni, että seleenitasot olivat tavanomaisen tason ylärajalla eli injektioina annettuun seleenilisään ei olisi ollut tarvetta. Onneksi lisäpistoksista ei ilmennyt haittavaikutuksia. Ruokintaa tarkemmin selvitellessä kävi ilmi, että uuhet saivat päivittäin tavanomaisen määrän kivennäistä täysrehun joukossa. Lisäksi uuhet saivat joka päivä annoksen lisäravinnetta, jossa oli sekä seleeniä että vitamiineja.

On yleisesti tiedossa, että Suomen maaperässä on niukasti seleeniä. Jos seleenilannoitteita ei käytetä, ei rehuissa ole seleeniä ja saanti on varmistettava muulla tavoin. Kivennäisvalmisteet sisältävät sekä seleeniä että vitamiineja. Seleeni ja E-vitamiini toimivat käsi kädessä antioksidantteina suojaen elimistön soluja. Jos E-vitamiinin saanti on hyvällä tasolla, ei seleenin puutteesta välttämättä tule oireita, vaikka saanti olisi niukkaa. Säilönnällisesti ja hygieenisesti hyvälaatuinen säilörehu on hyvä E-vitamiinin lähde. Tästä syystä säilörehulla ruokituilla seleenin puutteen oireet ovat harvinaisia.

Jos seleenilannoitteita ei käytetä, ei rehuissa ole seleeniä ja saanti on varmistettava muulla tavoin.

Tarkkaile ja varmista, että kaikki mahtuvat yhtä aikaa syömään. Kivennäiset laitetaan muun rehusuksen sekaan.

kinnalla on vaikutusta lisääntymiseen, ruokahuon, hedelmällisyyteen, karitsoiden elinvoimaisuuteen ja niiden kasvuun.

Varmista, että kivennäiset tulevat syödyksi ja jokainen yksilö saa oman osuutensa. Parhaiten tämä onnistuu, jos kivennäinen syötetään pienen maistuvan väkirehuanoksen mukana. Laarissa tarjolla olevan kivennäisen voi vapaasti jättää syömättä, jolloin ongelmia voi ilmetä yllättäen yksittäisillä eläimillä.

Kivennäisvalmisteissa on eroja. Kivennäinen voi olla esimerkiksi jauhomaista, rouhetta tai pellettejä. Se voi sisältää rehua, joilla se on tehty maistuvammaksi. Kivennäisvalmisteissa on isommat pitoisuudet peruskivennäisiä kuten kalsiumia, magnesiumia, natriumia ja fosforia ja pienet annokset hivenaineita kuten seleeniä. Tavanomaisesti valmisteissa on sekä orgaanista seleeniä että epäorgaanista seleniittiseleeniä. Orgaaninen seleeni on helpommin elimistön käytettävissä. Jo jonkin aikaa saatavilla on ollut myös pötsiin syötettäviä kapseleita, joista hivenaineet liukenevat hitaasti ajan kanssa. Näiden avulla hivenaineiden saantia voi turvata erityisesti laidunkaudella.

Lampaille on tarjolla myös nuolukiviä sekä -vateja. Valmisteiden maistuvuudessa on eroja, eikä kivennäisen tai hivenaineen tarvetta voi jättää nuolemisen varaan. Nuolukivet ja -vadit ovat vain lisä. Lampaan kivennäistarve täytetään hyvällä perusrehulla ja jaettavalla säkkikivennäisellä.

Eri kivennäisten aineenvaihdunta on sidoksissa toisiinsa ja todettu sairastuminen on usein monen eri tekijän aiheuttama.

KIRJOITTAJAT

Johanna Rautiainen,

eläinlääketieteen lisensiaatti,
Lammasmaailma Oy:n asiantuntijaeläinlääkäri.
info@lammasmaailma.fi

Miia Kontturi,

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, Ruokaviraston eläinterveytystutkimuksen yksikön erikoistutkija. miia.kontturi@ruokavirasto.fi

Eeva Mustonen,

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, Helsingin yliopiston Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osaston kliininen opettaja.
eeva.mustonen@helsinki.fi

går inte att urskilja med ögat. Men det syns i statistiken när man lägger in data från sensorer/manuella observationer.

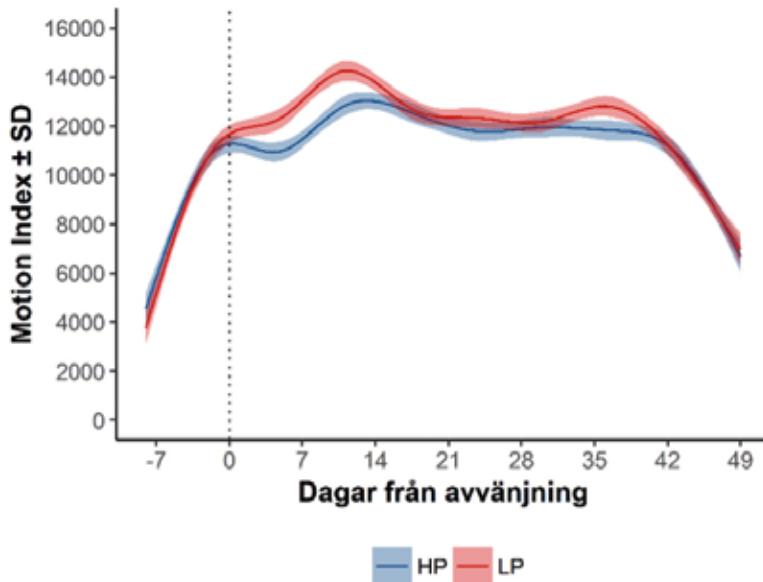
Enligt den här studien finns det indikationer på att det finns potential i att använda automatiska beteendebeskrivningar

som diagnostiskt hjälpmedel vid infektion av mag- och tarmparasiter. Med hjälp av sensorer kan man se skillnad i beteende i ett tidigt skede av infektionen, även vid låga parasitnivåer. Men för att kunna använda detta på gårdsnivå behövs mer forskning.

Artikeln grundar sig på **Josefin**

Norrbacks Pro Gradu-avhandling, som finns att läsas på <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202104071846>.

Det har också publicerats en vetenskaplig artikel på denna studie: Högberg, N., Hessele, A., Lidfors, L., Enweji, N., Höglund J. 2021. Nematode parasitism affects lying time and overall activity patterns in lambs following pasture exposure around weaning. *Veterinary Parasitology* 296: 109500.

Figur 2. Motion index (\pm SD) hos lamm på bete från sju dagar före avvänjning till försöksstop. En grupp hade hög parasitbörda (HP, n=30) och den andra hade låg parasitbörda (LP, n=28).

Suomenkielinen tiivistelmä

Loiset vaikuttivat karitsan painoon

Kesällä 2019 Ruotsissa tutkittiin miten maha- ja suolistolaiset vaikuttivat ensimmäistä kertaa laiduntavien karitsoiden aktiiviteettiin ja kasvuun. Lisäksi tehtiin osatutkimus, jossa muun muassa tutkittiin tukivatko manuaaliset käyttäytymisen havainnoinnit sensoreilla kerättyjä tietoja.

Kokeessa oli kaksi osiota. Ensimmäisessä 30 uuhua ja niiden 60 kaksoiskaritsaa päästettiin luonnonlaitumelle 25.4. Edellisenä vuonna laitumella laidunsi saman katraan eläimiä, eli laitumella oli loisia. Eläimet jaettiin kahteen ryhmään, joissa toinen käsiteltiin ivermectinillä loisia vastaan ja toista ei käsitelty. Karitsat vieroitettiin 25.6. ja toinen koeosio aloitettiin. Kaksi päivää vieroituksen jälkeen karitsat siirrettiin uudelleenkasvavalle laitumelle, jossa ne laidunivat kokeen loppuun.

Kokeen toisessa osiossa käytettiin 58 karitsaa jotka jaettiin neljään ryhmään. Kaksi ryhmää käsiteltiin ivermectinillä loisia vastaan (matala loispaine -ryhmä, LP) ja kaksi ryhmää jätettiin käsittelemättä (korkea loispaine -ryhmä, HP). Karitsaille laitettiin aktiiviteettisensorit, jotka luettiin kerran

viikossa samalla kun karitsat punnittiin. Karitsoilta otettiin yksilölliset ulostenäytteet neljä kertaa kokeen aikana. Laidun oli ensimmäisen vuoden laidun. Kolme kertaa koeaikana mitattiin laidunkorkeus, samalla otettiin nurmen mineraali- ja ravinnenäytteet. Manuaaliset käyttöhavainnoinnit tehtiin kahtena päivänä viikossa viiden viikon ajan.

LP-ryhmä aktiivisempi

Korkean loispaineen ryhmällä oli hieman korkeammat keskipainot (28,9 kg) kokeen alkaessa verrattuna matalan loispaineen ryhmään (28,1 kg). Kokeen loppuessa asia oli päinvastoin: HP-ryhmällä oli matalampi paino (42,7 kg) verrattuna LP-ryhmään (44,8 kg), katso kuvio 1.

Aktiiviteettisensoreilla mitattiin eroja makuullaoloajassa ja aktiivisuutta (motion index MI) ensimmäiset 7–10 päivää vieroituksen jälkeen. MI mittaa kokonaisaktiivisuutta.

LP-ryhmä oli enemmän makuulla verrattuna HP-ryhmään. LP-ryhmällä oli korkeampi MI verrattuna HP-ryhmään, katso

kuvio 2. Koko ajanjakson aikana ei havaittu eroja makuullaoloajoissa, makuullaolokeroissa tai MI:ssä. Manuaaliset käyttäytymishavainnot osoittivat että HP-ryhmän karitsat seisovat huomattavasti useammin pakoillaan kuin LP-ryhmän karitsat.

Lyhyesti voidaan kiteyttää, että loisinfektion alkuvaiheessa eläimet joilla on korkea loispaine seisovat enemmän kuin eläimet joiden loispaine on matala. Erot ovat pieniä eikä niitä voi erottaa paljaalla silmällä, mutta erot näkyvät tilastoissa kun sensoreista saatava ja manuaalisesti havainnoitu data yhdistetään.

Josefin Norrbackin Pro Gradu on luettavissa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202104071846>.

Tutkimuksesta on myös julkaistu tieteellinen artikkeli: Högberg, N., Hessele, A., Lidfors, L., Enweji, N., Höglund J. 2021. Nematode parasitism affects lying time and overall activity patterns in lambs following pasture exposure around weaning. *Veterinary Parasitology* 296: 109500.

Lyhyt katsaus lammasrotujen jännittävään maailmaan

Viron lammasmäärät ovat laskussa, mutta jalostettujen rotujen määrä on noussut 10-kertaiseksi verrattuna Neuvostoliiton aikaan.

KIRJOITTAJA

Rein Raudvere

rein.raudvere@maaleht.ee

KÄÄNTÄNYT

Kaie Ahlskog

ERI ROTUJEN MÄÄRÄ tuo lisäarvoa lammasalouteen, iloitse Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liidun toiminnanjohtaja **Vallo Seera**.

PRIA:n, eli Viron eläinrekisterin rekisterissä oli helmikuun toinen päivä 62 703 lammasta ja eri rotuja oli yhteensä 29.

Iso osa roduista on tuotu Viroon viimeisen 20 vuoden aikana. Viron itsenäistymisen alussa valtarotuihin olivat eestinvalkopää ja eestinmustapää. Muita rotuja oli vain yksittäisiä eri tuontitrotuisia päsejä, sanoo Seera. Maailmassa olisi vielä lisää rotuja joita Virossa voisi kasvattaa, mutta nykyiset rodut kattavat kaikki tarvittavat laatu-

teerit ja tavoitteet.

Seera sanoo, että maahan on tuotu rotuja korkean sikiävyyden, erinomaisen teurasprosentin tai hienovillan takia, samoin myös kestäviä tai hyviä emo-ominaisuuksia omaavia rotuja. Vuonna 2021 ostettiin Liiton puolesta Viroon ile de france -rotua Ranskasta eestinvalkopään kehittämisen täydentämiseen.

Seera ei pelkää, että eri lammasrotujen määrillä olisi vaikutusta paikallisille roduille. Suurin vaara on lampaiden määrän nopea väheneminen. Virossa oli 88 000 lammasta vielä 10 vuotta sitten, nyt luku on lähellä 60 000.

Virossa on tilaa kaikille lammasroduille, mutta Seeran mielestä lampurien pitäisi silti muistaa, että paikalliset Viron valko- ja mustapäiset rodut ovat tulos pitkäaikaisesta jalostustyöstä. Tuotostulokset eivät ole huonompia verrattuna tuontitrotuihin.

Jokaisella rodulla on oma paikkansa

– Olemme rodun maahantuoja Virossa, esittelee tilaa Rõõmu talun emäntä **Lilja Tali** Valgamaalla Karulassa. Ensimmäiset tuonnit, 2 pässiä, oli vuonna 2009 **Ant Kuksen** puolesta Saksasta. Nyt dorper on Viron eniten kasvatettu tuontitrotu. Rõõmu talussa on 300 dorper-jalostusuuhta karitsoimassa nyt keväällä 2022.

Tilalla aloitettiin suffolkuuhien astutus dorperpäseillä, koska se oli edullisin vaihtoehto vaihtaa uuteen rotuun. Tämä on hidas, mutta helpoin vaihtoehto, sillä muuten rotua vaihtaessa pitäisi ostaa samalla sekä uuhet että pässit.

Vaihto dorperiin oli hyvin mietitty. Tilalla kasvatettiin ennen liharotuja, niin sanottuja tehotuotantorotuja, jotka tarvitsevat hyvää ruokintaa ja olosuhteita. Lisäksi vaihtoehtona oli maatiaslampaita, jotka ovat kestäviä, mutta lihatuotantotuloksiltaan huonompia. Dorper on niiden välissä, se pärjää heikommalla rehulla eikä tarvitse kerintää. Dorperin karva on kuin villieläimellä, se suojaa talvella kylmältä, mutta keväällä vaihtuu kevyempään kesäkarvaan, selittää Tali.

Virolaisten lampurien kiinnostus moneen rotuun voi selittyä tarpeella löytää sopiva rotu maastoon ja olosuhteisiin. Esimerkiksi arles merino -rotu on hienovillainen lammas, jota tuotiin Viroon hienovillan takia ja joka myös kestää Viron ilmastossa. Rotu on pärjännyt hyvin ja

Lampaat (kpl) roduittain PRIA:n rekisterissä 2.2.2022

Risteytykset	28947
Eesti valgepealine (eestinvalkopää)	9090
Eesti tumedapealine (eestinmustapää)	7142
Rotu puuttuu	5536
Kihnu maalammas (Kihnun maatiaslammas)	2415
Dorper	2200
Lleyn	1797
Texel	1613
Gotlanninlammas	1556
Islanninlammas	520
Suffolk	408
Dorset	267
Arles merino	203
Swifter	158
Finnull	148
Lacaune maitolammas	126
Itäfriisiläinen maitolammas	106
Norjanvalkoinen	90

Lisäksi ouessant 86, cheviot 69, dala 62, romanov 36, blue texel 26, ahvenamaanlammas 22, belgianlammas 21, saksanmustapää 21, oxford down 20, suomenlammas 7, ile de france 5, shropsire 1

pystyy laiduntamaan alueilla joilla on vain nokkosta ja saroja (*Carex*).

Kuka ruoan, kuka kauneuden takia

Liilia Tali pitää oxford downia erinomaisena liharotuna, josta saa myös villaa. Hyvin on pärjännyt myös alkuperärotuihin kuuluva ruotsalainen turkislammas, gotlanninlammas. Saaristossa onnistuu hyvin islanninlampaan kasvatus. Rodun uuhilla on hyvät emo-ominaisuudet, erittäin hyvä maidontuotanto, ja se tuottaa hyvää villaa, esittelee Tali rotuja.

Myös suomenlammas on villarotu. Sen erikoisominaisuus on korkea sikiävyys. Tavallisesti syntyy kolme karitsaa, mutta voi vuonueessa voi olla jopa neljä tai viisi karitsaa.

Ruotsin finnull-rodulla on eniten eri sävyjä villan värissä, beigestä ruskeaan, harmaasta mustaan, puhumattakaan valkoisesta – kiinnostava rotu käsityöläisten ryhmässä. Romanovrotu on käytössä turkislampaana.

Liharotujen valikoima on monimuotoinen. Texel ja suffolk ovat lihatuotantotuloksiltaan maailman parhaita, mutta vaativat erittäin hyvää ja täsmällistä ruokintaa. Lisäksi Viroon on tuotu liharotuihin saksanmustapäätä, lley'n, cheviot ja lisäksi kookkaita ruhoja tuottava valkopäinen dorset -rotu.

Parikymmentä vuotta sitten, kun eri rotujen ostu Viroon aloitettiin, oli dorset yksi roduista, jota monet halusivat. Risteytyskaritoiden tuottaminen paikallisrotujen kanssa tuotti isoja lihaksikkaita lampaita, jotka myytiin maailmanmarkkinoilla. Nykyisin lihalampaita myydään menestyksekkäästi Viirosta ulkomaille, vakuuttaa Tali.

Virossa on kaksi maitolammasrotua. Viinamärdin tilalla Tartumaalla kasvatetaan lacaunerotua. **Annemari Polikarpus** ja **Denis Pretto** ostivat 84 eläintä vuonna 2017 Ranskasta. Eläimet on valikoitu hyvin, erinomaisen geneettisen taustan ja sukupuun perusteella. Uuhet lypsävät päivässä 1,5–2 litraa maitoa. Villaa lampaista ei käytetä, mutta liha on maittavaa. Tilalla valmistetaan juustoa ja jogurtteja. Männiku-tilalla Raplamaalla kasvatetaan itäfriisiläisiä maitolampaita.

Kahta rotua ei löydy vielä PRIA-tilastoista. Neljä vuotta sitten **Kristi-Liis Koppel** toi korkeajalkaisia, isokokoisia mustia flaamilaisia zwartbleslampaita Läänemaalle. Pari vuotta sitten katraaseen ostettiin Sveitsistä valais blacknose -uuhia. Nyt hänellä on 11 uuhta, joista odotetaan karitsoja. Näitä rotuja pidetään lemmikkeinä, koska ne ovat erittäin harvinaisia.

Iisakan lammastilan blue texel -lampaita. KUVA: Sven Arbet

Viinamärdin tilan maitolampaita. KUVA: Heikki Avent

Eestinlammas. KUVA: Argo Ingver

Turkkilainen karitsan-/lampaan- kyljysvuoka

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Janne Jokela

Lihat:

Parikyljyksiä tai karettä

Marinadi:

1 osa oliiviöljyä

2 osaa cocacola

2 osaa maitoa

Mustapippuria

Oreganoa

Murskattuja valkosipulin kynsiä

Suolaa

Sekoita ainekset hyvin, ja pidä marinadissa vähintään 4 tuntia, kylmässä kauemmin.

Asettele perunalohkot hyvin voideltuun vuokaan, niiden päälle asetellaan pannulla voissa ruskistetut kyljykset.

Päälle tuoretta sipulia, pepperonia, laakerinlehtiä, suippopaprikaa ja tomaatin viipaleita.

Paista uunissa 225 asteessa karitsaa 60minuuttia / lammasta 90minuuttia peitettyinä foliolla. Onnistuu myös grillissä jossa on kupu päällä, näin saadaan pieni savun aromi mukaan.

ALUEKERHOJEN JA -YHDISTYSTEN YHTEYSTIEDOT

Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho ry.

Sanni Kaitamäki,
sanni.kaitamaki@gmail.com
puh. 040 717 7116

Keski-Pohjanmaan Lammaskerho

Leila Niemelä,
leila.niemela@kotinet.com
puh. 040 570 1599

Keski-Suomen Lampurit

Mari Seppälä,
mari.seppala@hotmail.com
puh. 040 824 1518

Kaakon lampurit ry

Maija Knuuttila,
maija-knuuttila@outlook.com
puh. 040 575 8848

Lapin Lampurit ry

Petri Leinonen,
petri.leinonen@elomestari.fi
puh. 040 581 8477

Pirkanmaan Lammaskerho

Ira Hellsten,
ira.hellsten@haltijantila.fi
puh. 041 528 9672

Pohjois-Karjalan Lampurit

Eila Pennanen,
pk.lampurit@gmail.com
puh. 050 361 4144

Pohjois-Savon Lammaskerho/ LF-team

Niina Lohva,
niina.lohva@kiuruvesi.fi
puh. 040 752 1860

Satakunnan Lammaskerho

Hanna-Leena Juhola,
hanna-leena.juhola@eurajoki.fi
puh. 044 312 4272

Suur-Savon Lampurit ry.

Kirsi Vertainen,
kirsi.vertainen@elisanet.fi
puh. 040 590 6959

Uudenmaan Lampurit ry. – Nylands Fårfarmare rf.

Mikko Idlax,
idlaxgard@gmail.com
puh. 040 738 1371

Varsinais-Suomen Lammaskerho

Terhi Oinonen,
terhi.oinonen@kolumbus.fi
puh. 0400 881 956

Ålands Fåravelsförening rf.

Mia Söderdahl,
alandsfaravel@gmail.com

Österbottens svenska fårörening rf.

Josefin Norrback,
josefinnorrback@hotmail.com

Suomen Vuohiyhdistys ry.

Jonna Ukkola,
jonna.ukkola@outlook.com
puh. 040 757 3757